

TEMA: Tysk i krise

Skuespiller Thure Lindhardt:

“Tysk har udvidet min horisont

Side 6

**Ny undersøgelse:
Danskerne bakker
halvhjertet op om tysk**

Side 16

**Uddannelsesordfører:
Tysk i folkeskolen
skal styrkes**

Side 14

**Ambassadør: Hvad
følger efter Merkel?**

Side 34

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

TEMA: Tysk i krise

Er tysk et uddøende
sprog i Danmark?
Læs tema side

6-33

Illustration: Morten Voigt

4 Nyt fra grænselandet

5 Leder

Af Peter Skov-Jakobsen

6 “Tyskland er mit
andet hjemland”

Interview med skuespiller
Thure Lindhardt

14 Ny undersøgelse: Kun
hver anden dansker
bakker op om tysk i
skolen

16 “Danmark bør styrke sit
forhold til Tyskland”

Interview med uddannelses- og
forskningsordfører Bjørn
Brandenburg (S)

18 Sprechen Sie Deutsch?
– Nej, ikke i Danmark

Baggrund om danskernes
forhold til tysk

26 Mindretallene kan være
med til at styrke tysk

29 “Tysk er megasjovt.
Specielt når vi danser”

Reportage fra 2.B. på Dybbøl-
Skolen i Sønderborg

32 “Tysk skal leges ind
i børnene”

Interview med tysklærer Susanne
Christiansen, Dybbøl-Skolen

**“Tyskland er
mit andet
hjemland”**

6

**Hvad følger
efter Merkel?**

34

**Gå langs
grænsen, gå!**

36

34 Hvad følger efter Merkel?
Af ambassadør Susanne Hyldelund

**36 “Landskabet, himlen
og dyrene kender ingen
grænser”**
Interview med forfatter til ny bog
om vandringer ved Vadehavet

**40 Anmeldelse: Deutsches
Museum Nordschleswig**
Af Peter Yding-Brunbech

43 Kommentar
Af Knud-Erik Therkelsen

**44 Nyt fra
lokalforeningerne**

**44 Det sker i
lokalforeningerne**

**48 Hærvejens spor i
Sydslesvig**

Husk at du kan lytte til udvalgte
artikler fra magasinet Grænsen

www.graenseforeningen.dk/podcast

Foto: Nora Berries

Festivalen 'NORDEN' byder bl.a. på nordisk musik. Billedet er fra festivalen i 2019.

Festival byder på nordisk kultur

Der vil være oplevelser fra hele det nordeuropæiske kulturlandskab, når festivalen 'NORDEN' over tre weekender fra den 26. august til den 12. september afholdes for tredje gang på stranden ved byparken Königswiesen i Slesvig. Sydslesvigsk Forening (SSF) er med som partner på festivalen, der bl.a. byder på popmusik, litteratur, sportstilbud, kunst- og designværk samt et biograf-telt. Festivalen er udsolgt.

Oplev grænselandet på cykel

En ny naturskøn cykelrute er åbnet i den østlige del af grænselandet. Den er 307 kilometer lang og går gennem både Flensborg, Gråsten, Sønderborg og Aabenraa. Det skriver Destination Sønderjylland i en pressemeldelse. Cykelruten, der er inddelt i seks etaper, er en del af det grænseoverskridende turistprojekt 'Blomster bygger broer'.

Magasinet *Grænsen* nr. 4/2021 83. årgang **Udgiver** Grænseforeningen, Peder Skrams Gade 5, 1054 København K
Ansv. redaktør Anna-Lise Bjerager, alb@grænseforeningen.dk, tlf. 3031 6113 **Forsidefoto i dette nummer**
Tobias Kobborg / Ritzau Scanpix. **Layout** Prik grafisk tegnestue **Tryk** Jørn Thomsen Elbo A/S **Abonnement**
Grænseforeningen, info@grænseforeningen.dk, tlf. 3311 3063 **Udgivelsesplan 2021** nr. 5: 18. okt., nr. 6: 6. dec.
Deadline: 3 uger inden udgivelsesdato. Uopfordrede indlæg modtages gerne, dog uden garanti for trykning.
Læs magasinet Grænsen online: www.grænseforeningen.dk/grænsen. ISSN: 0903-2223

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

VED GRÆNSEN

*Hvordan er det at bo
i et grænseland?*

Foto: Privat

Nikolai Lengefeldt

"Jeg bor i Munkbrarup øst for Flensborg og er opvokset i Lyksborg. Mine forældre er tyske og fra Hamborg."

"Da min kone og jeg fik vores første barn, boede vi i Hamborg og begyndte at savne grænselandet. Vi ville gerne give det tosprogede og tværkulturelle videre, og heldigvis fik vi det til at passe jobmæssigt, så vi kunne flytte."

"Under coronapandemien blev grænsen pludselig til en hård mur, og det var meget mærkeligt at opleve. Jeg håber ikke, det sker igen."

*Nikolai Lengefeldt, 35 år,
oplevelseskoordinator og
digital udvikler ved Dansk
Centralbibliotek for Sydslesvig.*

Smeltediglen

Af Peter Skov-Jakobsen
Formand for Grænseforeningen

Tysk spiller ikke samme rolle i skole og samfund som tidligere. Det nytter ikke at bekymre sig og forsøge udskamning og tale om dengang, verden ikke var af lave.

Den, der beskæftiger sig med Tyskland og tysk, ved om nogen, at 'de gode gamle dage' var gamle, men gode var de sandelig ikke altid.

Dertil kommer, at der danner sig triste skygger omkring mennesker, der ikke kan lade være med hele tiden at skæve til fortiden for at skælde ud på samtiden på vej ind i fremtiden.

Når jeg fra ungdommen har været interesseret i Tyskland, har det ikke været ud fra

gen i Bonn i 1972 om Tysklands Oder-Neisse-grænse mod Polen. Jeg mærkede, at her var der meget på spil. En frygtelig fortid rasede i menneskers erindring. Den vulgære nazisme skabte stadig fjender. Men det handlede allermest om fremtiden.

For mig var det distanceret, og mit unge hoved forstod nok ikke helt, hvorfor man ikke bare kunne trække grænserne. I mellemtiden har jeg lært Marion Gräfin Dönhoffs store journalistik at kende, og jeg mærker, at det også handlede om menneskers hjemstavn. Hun lærte mig også, at til tider må man træffe beslutninger med blødt hjerte. Historien indeholder tragedier og dramaer, som kan komme til at koste mennesker deres hjemstavn.

Dén, der gør sig umage med Europas historie i det 19. og 20. århundrede, opdager hurtigt, at grænser nemt kan flyttes, men hjemstavnsfølelse lader sig ikke sådan flytte.

Der er mange gode grunde til at interessere sig for Tyskland og tysk. Der er økonomiske, handelsmæssige og politiske. Tyskland er Danmarks største samhandelspartner. Men det, jeg slet ikke kan få tankerne væk fra, er, at når jeg ser alle Tysklands kulturelle, politiske, sproglige og sociale problemer, så er det som om alt det, der rammer Europa i disse år, altid finder et udtryk i Tyskland. Man bliver derfor klogere på et helt kontinent, når man følger udviklingen i Tyskland.

Tyskland bærer historiske tragedier på sine skuldre. Vi kan lære meget om demokrati og forsoning af Tyskland. Jeg håber, at fremtiden kan lokke en naturlig interesse ud af os! Fascination må være drivkraften.

“

Vi kan lære meget om demokrati og forsoning af Tyskland

en bevidsthed om, at det var herfra de fleste låneord kom endsige ud fra den kolossale påvirkning, der har været kulturelt fra 'Riget i midten' – altså den europæiske midte og ikke den asiatiske.

Jeg tror, at jeg anede, at her var der en politisk, historisk, filosofisk, samfundsvidenskabelig, demokratisk, sproglig, kunstnerisk smeltedigle af de helt store.

Den første store samfundsdebat, jeg fulgte med i, var forhandlingerne i Forbundsda-

Thure Lindhardt:

“Tyskland er mit andet hjemland

Af Merlin Christophersen

INTERVIEW Tysk sprog og kultur skal gøres mere tilgængeligt for danskerne. Det mener skuespiller Thure Lindhardt, der håber, hans medvirken i dansk-tyske tv-produktioner kan styrke brobygningen mellem Danmark og Tyskland

Vidste du, at den danske slager ‘Gid du var i Skanderborg og blev der’ egentlig er tysk og hedder ‘Wärst du doch in Düsseldorf geblieben?’

Thure Lindhardt griner i telefonen denne morgen, hvor magasinet Grænsen har sat ham stævne til et interview om hans forhold til Tyskland, tysk sprog og kultur.

“Det var en stor skuffelse for mig, da jeg kom til Berlin og Hamborg og opdagede, at mange af de ting, jeg troede er danske, overhovedet ikke er det. Frikadeller og skipperlabskovs findes også i Tyskland. Det samme gælder vores slagere. Mange af de ting, vi forbinder med Danmark, er faktisk tyske. Og der bliver vi nogle gange nødt til at hanke op i egen danskhed og spørge os selv, hvad er os, og hvad er dem? Og måske er vi ikke så vanvittigt forskellige. Selvfølgelig er der kulturelle forskelle, men der er godt nok også mange ligheder”, siger Thure Lindhardt. ➡

Foto: Tobias Kobborg/Ritzau Scanpix

Thure Lindhardt fik vakt sin interesse for det tyske, da han efter Murens Fald i 1989 var på rejse i Østtyskland med sin far: "Der åbenbarede sig en rig kultur med stor filosofi, store tænkere og ikke mindst en fantastisk skuespiltradition", siger han.

Thure Lindhardt har i foråret 2021 medvirket i den tyske dramaserie 'Under overfladen', der foregår i det dansk-tyske grænseland med andre danske stjerner som Lene Maria Christensen og Jakob Cedergren og tyske som Jan Josef Liefers og Katharina Schlüttler på rollelisten. Serien havde premiere på den tyske public-servicekanal ZDF den 7. februar og er siden blevet vist på DR1 og DRTV, hvor den stadig kan ses. Thure Lindhardt håber, at 'Under overfladen', der på tysk hedder 'Tod von Freunden', vil styrke den kulturelle brobygning mellem danske og tyske tv-seere.

“
Jo mere vi lærer om hinanden, jo mere lærer vi også om os selv

“Tv er et magtfuldt medie, fordi det taler følelsernes sprog. Og dermed kan det være med til at bevæge og påvirke folks holdninger til andre mennesker. Når vi på tv ser mennesker fra andre kulturer, lærer vi at se dem som mennesker og ikke som fremmede. Det er det samme, der gør sig gældende i forhold til det dansk-tyske, som vi præsenteres for i denne serie. Jo mere vi lærer om hinanden, jo mere lærer vi også om os selv”, siger Thure Lindhardt.

Genindtage Tyskland

I 'Under overfladen' spiller Thure Lindhardt den danske familiefar Jakob, der begår sig lige så naturligt på tysk som på dansk. Thure Lindhardts egen far, Mogens Lindhardt, har ikke noget særligt forhold til det tyske, andet end at han som teolog er optaget af tysk kirkehistorie.

“Min fascination af det tyske har jeg ikke med hjemmefra. Selvom min far har interesse for Tyskland, er han mere optaget af Luther end af Brecht (Bertolt Brecht, tysk dramatiker, 1898-1956, red.)”, siger Thure Lindhardt.

På den måde lå det heller ikke i kortene, at Thure Lindhardt, hvis mor, Anne Lindhardt,

er psykiater, skulle lære mere end almindeligt skoletysk, da han voksede op som enebarn i 1970'ernes og 1980'ernes Roskilde. Faktisk blev det tyske både i samfundet og i hjemmet italesat som noget uhyggeligt og skræmmende, særligt af bedsteforældrene, der havde oplevet Anden Verdenskrig, men også af forældrene, der voksede op i efterkrigstidens og Besættelsens skygge. Og da Thure Lindhardt i slutningen af sin grundskoletid genfortolkede Michael Endes romanklassiker 'Den uendelige historie' fra 1979 som teaterstykke, var han ikke klar over, at den er tysk.

Men da Muren faldt den 9. november 1989, var det som et sandhedens øjeblik. De dramatiske begivenheder, der førte til kommunismens sammenbrud i Østeuropa, vækkede med ét en interesse i den dengang 14-årige Thure Lindhardt, som ikke blev mindre af, at hans far kort efter tog ham med på en rejse til det da genåbnede Østtyskland, hvor han viste ham Luthers Wittenberg, men også Goethes Weimar og ikke mindst Brechts Berlin.

“Murens fald var en af de største politiske begivenheder, jeg har oplevet. Og jeg var dybt optaget af, hvad det mon var for noget. Uden helt at forstå det, vidste jeg, det var noget med krig og adskillelse, forsoning, mure, frihed og et land, der havde været delt og nu igen blev til ét. Samtidig havde jeg indtaget min families og tidens negative italesættelse af det tyske i mit ungdomssind og opdagede nu, at Tyskland var så meget mere end det. Så jeg kunne genindtage det Tyskland, der af gode grunde blev set negativt på i mange år. Og der åbenbarede sig en rig kultur med stor filosofi, store tænkere og ikke mindst en fantastisk skuespiltradition. Det var fascinerende”, siger Thure Lindhardt.

Tyskland frem for USA

Da Thure Lindhardt først havde fået øjnene op for Tyskland, var der ingen vej tilbage. Han måtte lære mere af det store land at kende. Så da mange af hans jævnaldrende gymnasiekammerater på Det frie Gymnasium i København tog på udveksling til USA og England, besluttede han sig for sammen med en kammerat at tage til den nyligt udvidede forbundsrepublik, der på det tidspunkt stadig var i fuld gang med sin Wiedervereinigung, genforeningen af Øst- og Vesttyskland.

I skoleåret 1992/93 gik Thure Lindhardt således på Odenwaldschule i Hessen mellem Frankfurt am Main og Heidelberg. Det var en forsøgsskole fra 1910, der eksperimente-

rede med en fri pædagogik. Her mødte han både børn fra velhavende, vesttyske familier, unge udsendt af den tyske børne- og unge forsorg, Jugendamt, og adskillige østtyskere, der betalte deres skolegang med stipendier, som var en del af Wiedervereinigung. Tidligere havde flere socialt engagerede tyske politikere og kunstnere gået på skolen, blandt dem forfatteren Klaus Mann.

“Det var en skole med stor frihed og et stort politisk engagement. Da et modtagecenter for asylanter i den østtyske by Rostock blev angrebet af højreradikale i 1992, tog hele skolen derover til demonstration. Samtidig besøgte jeg mine skolekammerater i forskellige dele af Tyskland og fik en nær veninde fra et sted i nærheden af Leipzig i det tidligere DDR. På den måde oplevede jeg de kulturelle forskelle mellem Øst- og Vesttyskland på godt og ondt”, siger Thure Lindhardt, der gennem Odenwaldschule også fik gode kontakter til den tyske teaterverden, blandt andet til teaterskuespilleren Gisela May, der var en stor Brecht-fortolker i Østtyskland og senere blev hans læremester.

På Odenwaldschule var husene opkaldt efter tyske forfattere som Schiller og Goethe. Og i skolens store bibliotek begyndte Thure Lindhardt først at stave sig igennem og senere mere frit at læse de tyske klassikere.

“Der blev åbnet en fascination af den tyske digterkunst, teaterkunst og filosofiske tænkning i mig, så meget som der nu kan blive åbnet i et ungt menneske. Der var et stort bibliotek på skolen, hvor jeg blev meget optaget af Brecht. Jeg læste hans skuespil og lærte hans digte udenad. Jeg læste også Schiller, Goethe og især Rilke. Tyskland og det tyske sprog har udvidet min horisont på en måde, som kom til at præge mig meget”, siger Thure Lindhardt.

Odenwaldschule måtte sidenhen dreje nøglerne om, efter en skandale om seksuelle overgreb under en tidligere rektor kom frem i 1999. Overgrebene foregik dog før, Thure Lindhardt besøgte skolen.

Tysk karriere

Thure Lindhardt vidste tidligt, at han ville være skuespiller. I folkeskolen havde han engageret sig i den lokale teaterklub i Roskilde. Og som 12-årig havde han i 1987 fået sin første filmrolle som mobberen i Bille Augusts ‘Pelle Erobreren’. I 1998 blev han færdiguddannet fra Den Danske Scenekunstskole i Odense, og i 2000 fik han sit gennembrud i dansk film i rollen som den

autistiske dreng Brian i ‘Her i nærheden’, hvor han spillede over for dansk skuespils grand old lady Ghita Nørby.

Selvom Thure Lindhardt i starten af 2000’erne havde haft mindre roller i små engelsksprogede produktioner, fik han sin første internationale rolle i en bredt anerkendt film i Tyskland i 2004. Her spillede han i en nøglerolle i ‘Was nützt die Liebe in Gedanken’ sammen med bl.a. den vordende tyske stjerne Daniel Brühl. Herefter fulgte flere roller i tyske tv- og filmproduktioner og siden også i større amerikanske og britiske produktioner.

“I de år blev Tyskland mit andet hjemland. Tysk blev det sprog, jeg behersker bedst efter dansk. Jeg bosatte mig i Berlin, hvor jeg købte en lejlighed i 2007. Og boede i andre tyske byer som München og Hamborg under diverse optagelser, hvor man ofte opholder sig et sted i flere uger eller måneder ad gangen”, siger han.

Thure Lindhardt fik bl.a. roller i Tysklands mest populære tv-serie, krimien ‘Tatort’, der hver søndag ses af over ni millioner tyskere. På trods af den store seereksponering sagde han dog for nogle år siden i et interview med DR K, at det betyder mere for ham, hvordan han opfattes af et dansk end af et tysk publikum, og at han derfor har været mindre kritisk i forhold til hvilke tyske produktioner, han har medvirket i. Men sådan ser han ikke på det i dag, fortæller han.

“Jeg havde det sådan, da jeg var yngre, at det at blive bedømt på mit modersmål i mit hjemland, er det, der betyder mest. Det er lidt sådan, at det, mor og far synes, er det vigtigste i hele verden.

Og nogle gange er mor og far så bare et helt land. Derfor tror jeg, at det for mig var mindre farligt at arbejde i Tyskland, selvom det er et meget større land. Men det er jo lidt arrogant og selvcentreret at tænke sådan, så der er jeg heldigvis blevet klogere”, siger Thure Lindhardt,

Thure Lindhardt

Thure Lindhardt, født i 1974, uddannet på Statens Scenekunstskole i Odense med afgang i 1998. Aktuell i serien ‘Under overfladen’, der kan ses på DRTV. Har medvirket i en lang række danske og internationale tv-serier, film og teaterstykker. Er bl.a. kendt fra Ole Christian Madsens anmelderroste ‘Flammen og Citronen’, ‘Badehotellet’ på TV2 og den dansk-svenske serie ‘Broen’. Har modtaget en række priser og hædersbevisninger for sit arbejde. Far til en datter.

Thure Lindhardt spiller med i den tyske dramaserie 'Under overfladen', der foregår i det dansk-tyske grænseland med både tyske og danske skuespillere.

der i dag ser det som en stor frihed at kunne spille roller på både dansk, tysk og engelsk.

“Det giver en større valgfrihed til at beskæftige sig med noget, jeg interesserer mig for”, siger han.

Tv og film i grænselandet

Noget, Thure Lindhardt interesserer sig meget for, er mødet mellem mennesker. Og for ham at se sker der noget særligt, når mennesker mødes i et grænseland. Derfor kan han også godt lide at medvirke i

udenlandske film- og tv-produktioner med skuespillere med flere nationaliteter.

“Som skuespiller ligger der en frihed i at spille over for kollegaer fra et andet land, fordi man oftest ikke ved, hvad de har lavet før. Jan Josef Liefers, som jeg spillede sammen med i ‘Under overfladen’, er en stor stjerne i Tyskland, men det vidste jeg ikke noget om, så jeg mødte bare et menneske. Og han havde det på samme måde med mig. Når jeg arbejder sammen med andre danske skuespillere, kan vi hurtigt blive gensidigt

Foto: DR

forudindtaget, fordi vi tror, vi ved meget om hinanden.”

“Samtidig ligger der en udfordring i de kulturelle forskelle. Tyskerne arbejder eksempelvis markant anderledes med tv. De skriver anderledes, instruerer anderledes og har en helt anden måde at være på et set på. Det kan virke begrænsende i forhold til den måde, jeg arbejder på, men det gør mig også klar over forskellen mellem dansk og tysk. Tyskerne har en ordrig tradition, hvilket giver god mening, da der er mange

flere ord i det tyske sprog end det danske. Så de forklarer og fortæller meget på tv. Hvor vi danskere helst vil tale så lidt som muligt og hellere vil vise, hvad der sker. Det første, Lena Maria Christensen og jeg gjorde, var at stryge halvdelen af vores replikker. Det er en anden måde at arbejde på”, siger Thure Lindhardt.

Det dansk-tyske grænseland har Thure Lindhardt stiftet bekendtskab med både under optagelserne af ‘Under overfladen’, der blandt andet foregår på Okseøerne i Flensborg Fjord, i Flensborg og i Sønderborg, og under optagelserne af spillefilmen ‘I krig og kærlighed’ fra 2018, der handler om Sønderjylland under Første Verdenskrig, hvor omkring 30.000 sønderjyder blev sendt i tysk krigstjeneste, og 6.000 døde.

“For mig er det dansk-tyske grænseland særligt, fordi jeg her i langt højere grad skal forholde mig til mig selv, og hvad det vil sige at være dansk. Og så har grænselandet en stærk og bevægende historie. Da vi optog ‘I krig og kærlighed’ havde mange af statisterne bedsteforældre eller oldeforældre, der havde oplevet krigen. Det var meget stærkt at høre deres fortællinger”, siger han.

Sproget forvirrer

I det dansk-tyske grænseland har Thure Lindhardt også oplevet, hvordan dansk og tysk flyder ud og ind af hinanden, og hvordan man i en by som Flensborg hører begge sprog på gaden. I ‘Under overfladen’ har den tyske instruktør Friedemann Fromm forsøgt at gengive grænselandets sproglige mangfoldighed. Derfor har stort set alle roller i serien replikker på både tysk og dansk. Sprogskiftene i serien er dog faldet de fleste danske anmeldere for brystet. Især er det blevet bemærket, at børnene til det danske par, der spilles af Lena Maria Christensen og Thure Lindhardt, spilles af tyske Milena Tscharnatke og Oskar Belton, der taler et ret gebrokkent dansk.

“Jeg forstår udmærket den kritik, og jeg er faktisk fuldstændig enig. Det er da også mærkeligt, at et dansk pars børn ikke taler bedre dansk. Hvis jeg havde været serie-skaber, havde jeg taget nogle andre valg. Men der må man holde sig for øje, at denne serie primært er lavet til Tyskland, ikke til Danmark. Og tyskerne bemærker ikke, at de unge taler dansk med accent. Desuden er de unge, der spiller vores børn, ret store stjerner i Tyskland. Så det har nok også spillet ➡

ind, da de blev castet. De spiller i øvrigt helt vanvittigt godt og spiller nærmest os voksne helt af banen”, siger Thure Lindhardt.

Blandede anmeldelser

Generelt har ‘Under overfladen’ fået blandede anmeldelser. Mens anmelderne i store

“

*Det var den
åbenbaring, jeg fik
som ung i mit møde
med det tyske*

tyske aviser som Frankfurter Allgemeine og Süddeutsche Zeitung har rost serien, har de fleste danske dagblade givet middelkarakter.

“Det er spændende med forskellen mellem de danske og de tyske anmeldelser. For den taler jo ind i en kulturel forskel. Tyskerne er vant til et helt andet tv-format. Og Tyskland er et land, hvor man ikke er bange for at vise følelser, mens vi i Danmark helst vil vise følelser så lidt som muligt på tv. Derfor bliver serien bedre modtaget i Tyskland,” siger Thure Lindhardt.

Sprog og ånd

Både som skuespiller og på et mere filosofisk plan er Thure Lindhardt optaget af sprog og særligt af sprogets forbindelse til ånden. Det er han efter at have læst N.F.S. Grundtvig, og han genkender forbindelsen i sit virke som skuespiller, især når han skal tale et andet sprog.

“Da jeg havde min første tyske replik, øvede jeg mig intenst for at sige det på den helt rigtige måde. Ligesom ethvert andet sprog kan tysk lyde på mange forskellige måder alt efter, hvordan ordene udtales. Alle, der har prøvet at holde en tale, ved, at sproget kan lyde klodset og kunstigt eller flyde og virke naturligt. I min replik ville det naturlige ikke frem, og jeg kunne ikke forstå, hvad der egentlig var galt, og hvorfor det var så svært for mig at sige en replik på et andet sprog. Så

talte jeg med en lærer om det og endte med at oversætte replikken til dansk for at forbinde den til mit modersmål. Da jeg først havde gjort det og fået min intention på plads, kunne jeg vende tilbage til tysk.”

“Det er jo i virkeligheden det, Grundtvig siger. Når det kun er ord, er det kun form. Hvis du fokuserer på det åndelige, så giver det mening, og så vil det også give modtageren noget. Og vores modersmål er det tætteste vi kommer på forbindelsen til det åndelige, fordi vi har hørt det, siden vi lå i vores mors mave. Hvad det åndelige er, er så en helt anden historie”, siger Thure Lindhardt, der ved siden af sin skuespillerkarriere er gæstelærer i dramatik på Oure Højskole og mener, at Grundtvig og folkeoplysningstraditionen er noget af det mest enestående og afgørende ved dansk kultur.

Perspektivet som far

I december 2017 blev Thure Lindhardt far til en lille pige, Billie. Men med faderskabet fulgte ikke nogen almindelig kernefamilie. Han har nemlig valgt at få sin datter med to gode veninder som mødre. Den konstellation er i flere medier blevet kaldt en regnbuefamilie, men Thure Lindhardt selv afstår fra at bruge den betegnelse. Alligevel mener han, at den måde, han har valgt at indrette sig på med sin familie, er med til at pege på mangfoldigheden i verden.

“Jeg har det med mangfoldighed, som jeg har det med sandheden. Man skal huske på, at der er mange aspekter af sandheden. Den er ligesom en sleben diamant. Den har mange sider, og alle sider stråler, når de bliver spejlet i lyset. Jo mere jeg beskæftiger mig med de mange sider af sandheden, jo mindre fanatisk bliver jeg. Derfor er jeg optaget af ikke bare at se indad og være navlebeskuende i forhold til min egen kultur, men derimod forsøge at forstå verden ud fra andres perspektiver”, siger Thure Lindhardt, og slutter:

“Det var den åbenbaring, jeg fik som ung i mit møde med det tyske.” 🐼

Vil du være med til at følge op på 100-året for Genforeningen og dansk-tysk venskabsår?

Så bliv gratis medlem af Grænseforeningen i et halvt år og støt arbejdet for det danske mindretal i Sydslesvig og det dansk-tyske grænseland

Som medlem af Grænseforeningen modtager du Grænsen, magasinet om mindretal, sprog og kultur, 6 gange årligt

Modtag 3 numre gratis

Bliv medlem på www.graenseforeningen.dk eller ring 3311 3063

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

Ny undersøgelse:

Kun hver anden dansker bakker op om tysk i skolen

Af Anna-Lise Bjerager

“Det er nogle ærgerlige tal”, siger uddannelsesordfører Bjørn Brandenborg (S) som kommentar til, at kun halvdelen af danskerne bakker op om tysk i folkeskolen ifølge ny undersøgelse, som YouGov har lavet for magasinet Grænsen

Skal danske børn lære tysk i folkeskolen?

Det spørgsmål har været livligt debatteret i medierne, efter en folkeskolelærer i foråret opfordrede til at fjerne tysk fra skoleskemaet med den begrundelse, at tysk var et levn fra fortiden.

Nu viser en ny undersøgelse, som YouGov har lavet for magasinet Grænsen, at det kun er knapt halvdelen af den danske befolkning, der bakker op om, at børn i Danmark lærer tysk i folkeskolen.

På spørgsmålet “I hvilken grad synes du, at det er vigtigt, at børn i Danmark lærer tysk i folkeskolen (5.-9. klasse)” svarer 47 procent, at det i høj grad eller i meget høj grad er vigtigt, mens hver femte dansker mener det slet ikke eller i mindre grad er vigtigt.

Uddannelsesordfører Bjørn Brandenborg (S) siger i en kommentar til undersøgelsen:

“Jeg synes, det er nogle ærgerlige tal, som undersøgelsen viser. For tysk er det mest talte sprog i Europa, vi har et tysk mindretal i Danmark, og Tyskland er en af vores vigtigste handelspartnere. I mine øjne er der altså ingen tvivl. Tyskkundskaber er vigtige.”

I undersøgelsen bliver danskerne også spurgt, om deres syn på det tyske sprog er påvirket negativt af, at Danmark og

Tyskland tidligere i historien har været i konflikt, herunder i krigen i 1864, Første og Anden Verdenskrig.

Hertil svarer 8 ud af 10 danskere “slet ikke” eller “i mindre grad”, mens kun 5 ud af 100 danskere svarer, at deres syn “i høj grad” eller “i meget høj grad” er præget af krigene med Tyskland.

Moritz Schramm, der er lektor i tyske studier ved Syddansk Universitet, er født i Tyskland, men har boet i Danmark siden 1995. Han mener, at undersøgelsen tegner et retvisende billede af danskernes opfattelse af Tyskland og det tyske.

“Da jeg kom til Danmark for 30 år siden, blev jeg af og til mødt med Hitler-vittigheder, men sådan er det ikke længere. Jeg tror, at danskernes holdning til det tyske sprog og Tyskland bedst kan kendetegnes som neutralt. Tidligere var tyskerne de dumme og autoritetstro på grund af Anden Verdenskrig, mens danskerne var de søde og liberale. Det modsætningsforhold er blegnet, og yngre generationer er mere præget af, at de er vokset op med engelsk overalt. I dag tror jeg mere, danskerne definerer sig i modsætning til indvandring og islam”, siger Moritz Schramm. 🇩🇪

I hvilken grad synes du, det er vigtigt, at børn i Danmark lærer tysk i folkeskolen (5.-9. klasse)

I hvilken grad er dit syn på det tyske sprog påvirket negativt af, at Danmark og Tyskland tidligere i historien har været i konflikt (1864, Første og Anden Verdenskrig)?

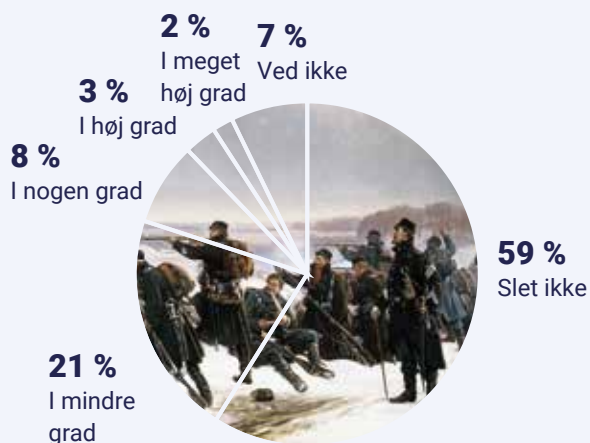
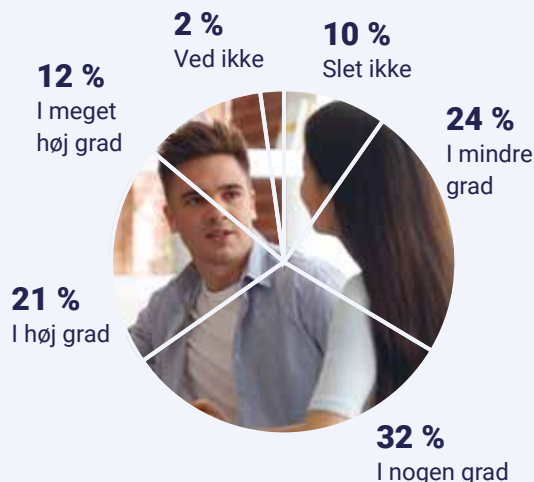

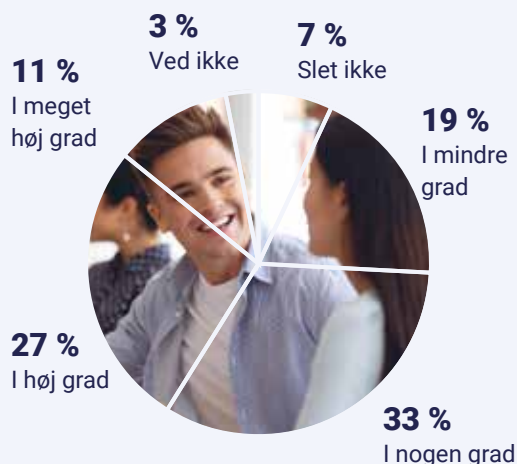
Foto: Commons.Wikipedia

Undersøgelse om danskernes forhold til det tyske sprog er gennemført af YouGov på vegne af magasinet Grænsen blandt 1000 danskere i perioden 21.-23. juni 2021.

I hvilken grad er det tyske sprog vigtigt for dig at kunne tale og forstå?

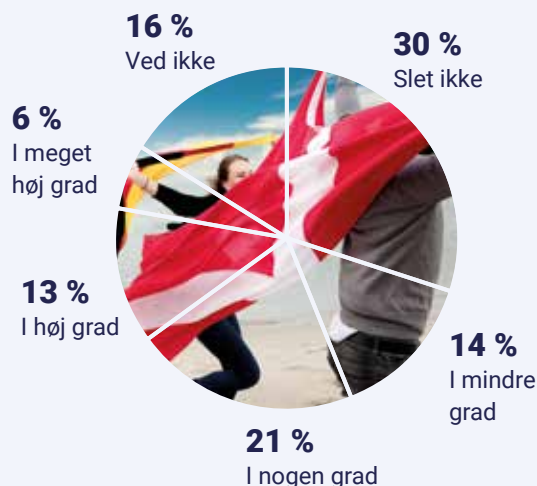

I hvilken grad synes du det er vigtigt, at vi i DK kan tale og forstå tysk?

Fotos: Colourbox

I hvilken grad er dit syn på tysk positivt påvirket af de senere års fredelige sameksistens med Tyskland?

Socialdemokratisk uddannelsesordfører:

“Danmark bør styrke sit forhold til Tyskland

Af Anna-Lise Bjerager

INTERVIEW Uddannelses- og forskningsordfører Bjørn Brandenburg (S) ærgrer sig over danskernes lunkne opbakning til tysk i folkeskolen. Regeringen er sat under pres af et flertal i Folketingets Europavalg, der ønsker en ny Tysklandsstrategi, herunder en ny strategi for styrkelse af tysk

Uddannelses- og forskningsordfører Bjørn Brandenburg (S): En ny undersøgelse, som YouGov har lavet for magasinet Grænsen, viser, at kun knapt halvdelen af danskerne (47 procent) synes, det er vigtigt, at børn i Danmark lærer tysk i folkeskolen. Hvordan vurderer du det?

“Det er helt afgørende at kunne forstå den fælles historie, som vi har med vores naboer mod syd. Derfor er jeg meget optaget af udviklingen på sprogområdet og af, at vi har gode sproguddannelser i Danmark. Det fundament lægges i folkeskolen, og derfor synes jeg, at det er nogle ærgerlige tal, som undersøgelsen viser. For tysk er det mest talte sprog i Europa, vi har et tysk mindretal i Danmark, og Tyskland er en af vores vigtigste handelspartnere. I mine øjne er der altså ingen tvivl: Tyskkundskaber er vigtige.”

“Derfor har vi som regeringsparti også

fokus på at uddanne folkeskolelærere med stærke sprogkompetencer, og at universiteterne udbyder uddannelser med sprog af høj kvalitet. Og jeg er af den klare opfattelse, at der bliver gjort en indsats for at styrke den danske ungdoms sprogkundskaber.”

På et åbent samråd den 29. april sagde undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil (S) og daværende uddannelses- og forskningsminister Ane Halsboe-Jørgensen (S), at de afventede en midtvejsevaluering af den igangværende ‘Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet’. Strategien blev lanceret i 2017 af den daværende VLAK-regering, og der er afsat 100 millioner kroner frem til 2022 for at løfte studerende og elevers sprogkundskaber på tværs af hele uddannelsessystemet og imødekomme erhvervslivets efterspørgsel efter medarbejdere, der kan

"I Socialdemokratiet er vi helt enige i, at Danmark bør styrke sit forhold til Tyskland på en række områder. Det gælder også inden for sprog, og her spiller uddannelsessystemet en stor rolle", siger uddannelses- og forskningsordfører Bjørn Brandenburg (S).

tale flere sprog end engelsk. Hvornår forventer du midtvejsevalueringen?

"Det er planen, at der senere på året gøres status på den samlede strategi. Der vil være nogle initiativer, som har været påvirket af COVID-19-situationen, mens andre er forløbet planmæssigt. Med en status vil vi have et samlet overblik over, hvordan det står til med at nå i mål med strategien."

I juni pålagde et flertal i Folketingets Europaudvalg regeringen at udarbejde en ny Tysklandsstrategi, herunder en ny strategi for styrkelse af det tyske sprog i Danmark gennem hele uddannelsessystemet. Hvordan forholder regeringen sig til det?

"I Socialdemokratiet er vi helt enige i, at Danmark bør styrke sit forhold til Tyskland på en række områder. Det gælder også inden for sprog, og her spiller uddannelsessystemet en stor rolle. Konkret skal der inden for den nuværende sprogstrategi følges op på Det Nationale Center for Fremmedsprogs analyse af barrierer for at vælge fremmedsprogsuddannelserne, når analysen er færdig. Samtidig skal vi undersøge muligheden for at styrke den sproglige og kulturelle opkvalificering af tysklærerne. Det kunne være via temadage

og eventuelle læringsmoduler om tysk sprog, kultur og samfund.

Og derudover skal det afsøges, om et samarbejde med Det Nationale Center for Fremmedsprog eller Goethe-Institutet kan bidrage såvel indholdsmæssigt som finansieringsmæssigt til at udbrede indsatsen." 🍷

Uddannelses- og forskningsordfører Bjørn Brandenburg (S) har valgt at svare skriftligt på magasinet Grænsens spørgsmål

Ny strategi for styrkelse af det tyske sprog er vedtaget

Et flertal i Folketingets Europaudvalg har pålagt regeringen at udarbejde en ny Tysklandsstrategi, herunder "at udarbejde en strategi for styrkelse af det tyske sprog i Danmark gennem hele uddannelsessystemet". Det fremgår af beretning afgivet af Europaudvalget den 24. juni 2021, der forpligter regeringen til at handle. Forslaget blev fremsat af Venstre i november 2020, af bl.a. Ellen Trane Nørby (V), der som undervisningsminister frem til 2016 var med til at udvikle den aktuelle 'Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet' fra 2017. "Sprogstrategien har sat fokus på, hvor vi skal sætte ind for at styrke fødekæden for tyskfaget. Nu skal der handles, og det bliver der så heldigvis gjort med en ny strategi", siger Ellen Trane Nørby.

Sprechen Sie Deutsch? – Nej, ikke i Danmark

Af Merlin Christophersen og Anna-Lise Bjerager
Illustrationer: Morten Voigt

BAGGRUND Tysk i folkeskolen, de gymnasiale uddannelser og på universitetet har været i krise i flere år, og danskerne har et lunkent forhold til det tyske sprog, viser en ny undersøgelse. Magasinet Grænsen har spurgt en række eksperter, hvorfor danskerne ikke vil lære tysk

Tysk i folkeskolen er et levn fra fortiden og bør derfor fjernes fra skoleskemaet, for i Danmark kan vi sagtens klare os med engelsk som eneste fremmedsprog.

Sådan nogenlunde lød det i marts i år fra en sjællandsk folkeskolelærer på 'folkeskolen.dk'. Udtalelsen har lige siden sat gang i en debat om tyskfaget i undervisningssektoren og det tyske sprogs status i Danmark.

Nu viser en ny undersøgelse, som YouGov har foretaget for magasinet Grænsen, at en stor del af den danske befolkning har et lunkent forhold til det tyske sprog. Danskerne ønsker ikke tyskfaget fjernet fra skoleskemaet i folkeskolen, sådan som den sjællandske folkeskolelærer lægger op til. Men det er kun knapt halvdelen af den danske befolkning, der synes, at det er vigtigt, at børn lærer tysk i folkeskolen. ➡➡

Hver femte dansker synes slet ikke eller i mindre grad, at det er vigtigt, at børn lærer tysk i folkeskolen.

Moritz Schramm, der er lektor i tyske studier ved Syddansk Universitet, er forundret over, at der ikke er større opbakning blandt danskerne til, at børn skal undervises i tysk i folkeskolen.

“Det er skuffende, at det kun er knapt halvdelen af danskerne, der bakker helhertet op om tysk i folkeskolen. Jeg ville have troet, tallet var højere”, siger Moritz Schramm, der dog samtidig hæfter sig ved, at en temmelig stor midtergruppe i undersøgelsen, næste hver tredje dansker, svarer, at de i nogen grad synes, det er vigtigt med tysk i skolen.

“Det er meget typisk dansk, at man siger: På den ene side og på den anden side. Jeg tror, undersøgelsen dækker over, at danskerne ikke har et særligt tæt forhold til hverken det tyske sprog eller Tyskland. Engang dannede vi vores nationale selv billede i modsætning til tyskerne. I dag har indvandrere og flygtninge overtaget den rolle. Samtidig føler danskerne, at de kan klare sig med engelsk,

og det kan de jo for så vidt også”, mener han.

Moritz Schramm, der selv er tyskfødt, men har boet næsten 30 år i Danmark, er derfor heller ikke overrasket over en anden del af undersøgelsen. På spørgsmålet: “I hvilken grad er dit syn på det tyske sprog påvirket negativt af, at Danmark og Tyskland tidligere i historien har været i konflikt (for eksempel 1864, Første og Anden Verdenskrig)” svarer otte ud af

10 danskere, at deres syn på det tyske sprog slet ikke eller i mindre grad er påvirket negativt af krigen.

“Danskerne bakker tilsyneladende ikke fuldtone op om tysk i folkeskolen. Men det betyder åbenbart ikke, at de tager afstand fra tyskere og Tyskland. Det er også min egen erfaring”, siger Moritz Schramm, der oplevede mange dårlige Hitler-vittigheder, da han kom til Danmark i 1990’erne. Men sidste år syntes han, at tiden var moden: Han fortalte i interviews i flere medier om sin morfar: Albert Speer, der var arkitekt og en af Hitlers nære fortrolige.

“Jeg har kun mødt positive reaktioner på, at jeg fortalte om min morfar, der var nazist. Selv om jeg havde store betænkeligheder, har jeg ikke fortrudt det. Danskerne har taget vel imod det, når jeg holder forelæsninger og foredrag rundt omkring. Jeg tror simpelthen ikke på, at danskerne har noget imod tyskere i dag, og at det skulle være grunden til, at danskerne ikke vil lære tysk”, siger han.

“Tysk er usexet”

Den afmålte holdning i den danske befolkning over for det tyske sprog er ikke overraskende for Anne-Marie Fischer-Rasmussen, der er lektor i tysk på læreruddannelsen UCN. Hun har været en del af den ekspertgruppe, der kom med indspark til den nationale sprogstrategi, ‘Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet’, som den daværende VLAK-regering stod bag i 2017 og som frem til 2022 har afsat 100 millioner kroner til oprettelse af det såkaldte Nationale Center for Fremmedsprog, der skal styrke fremmedsprog på alle uddannelsesniveauer.

“Tysk har et støvet image og bliver i Danmark set som et usexet sprog”, siger Anne-Marie Fischer-Rasmussen, der heller ikke ser en sammenhæng mellem danskeres forbehold over for det tyske sprog og de krige og konflikter, der har været mellem Danmark og Tyskland gennem historien.

“Tidligere var synet på det tyske sprog nok mest præget af Danmarks negative forhold til Tyskland, der særligt gjorde sig gældende i årene efter Anden Verdenskrig og Besættelsen. Men i dag, hvor Tyskland har fået et mere positivt image, er det derimod det engelske sprogs allestedsnærværelse, der præger danskernes syn på det tyske

Tysk i folkeskolen

Op til 1990’erne var tysk obligatorisk i folkeskolen og sidestillet med engelsk i forhold til de krav, der blev stillet til eleverne, selvom timetallet for tysk allerede dengang var væsentligt lavere end timetallet i engelsk. Med folkeskoleloven fra 1993 blev tyskfaget gjort valgfrit, da man som elev nu kunne vælge mellem fransk og tysk. Mens alle elever i folkeskolen havde tysk på skoleskemaet før 1993, faldt andelen til under 80 procent i 2010, og kravene blev sat ned. Med folkeskolereformen fra 2014 blev tysk gjort til et såkaldt udtræksfag. Det betyder, at kun nogle af eleverne skal op til eksamen i tysk. Samtidig medførte reformen fra 2014, at folkeskoleelever i dag har tysk fra 5. i stedet for fra 7. klasse., men med det samme antal timer som tidligere.

sprog”, mener Anne-Marie Fischer-Rasmussen og fortsætter.

“Vi er alle og særligt unge mennesker omgivet af engelsk i bl.a. film, musik og computerspil, mens tysk bliver betragtet som et overflødigt sprog, der ovenikøbet bliver fremstillet som grammatisk tungt og svært at lære. Og når mange forældre så mener, at vi kan undvære tysk, fordi alle jo alligevel taler engelsk – hvilket undersøgelsen jo også viser – så smitter det af på børnene”, siger Anne-Marie Fischer-Rasmussen.

“Tysk er en truet dyreart”

Tyskfaget har igennem længere tid været udfordret på alle niveauer i uddannelsessystemet. I folkeskolen stilles der i dag færre eksamenskrav til eleverne end for 30 år siden, hvor fagkravene var sidestillet med engelskfaget. På det almene gymnasium er andelen af elever, der vælger at fortsætte med tysk, gået tilbage over de seneste 15 år, og særligt er andelen af elever, der vælger sproget på højt niveau, næsten halveret i samme periode.

På landets universiteter har man længe mærket en tilbagegang i antal studerende, med et rekordlavt optag af nye tyskstuderende i juli 2021. Og på læreruddannelserne oplever man svingende optagelsestal og for få undervisningstimer til, at eleverne kan dygtiggøre sig i sproget, forklarer Anne-Marie Fischer-Rasmussen.

Spørger man repræsentanter for faget, er de enige: Tysk er i krise og har været det længe. Lige nu befinder faget sig i en nedadgående spiral, forklarer Carl Kinze, der er næstformand for Tysklærerforeningen for Grundskolen og selv underviser i tysk på Distriktskolen Smørum.

“Tysk er en truet dyreart, simpelthen. Eleverne kommer ud af folkeskolen med færre tyskkundskaber, og det samme gør dem, der vælger faget på gymnasiet. Læreruddannelsen bliver dårligere, fordi de studerende ikke når at lære sproget godt nok, og der gives ikke efteruddannelse. På den baggrund bliver det svært at hæve kompetenceniveauet hos tysklærerne, og det gør så igen, at vores afgangselever i folkeskolen ikke lærer sproget godt nok. Det er ved at være sidste udkald for at redde tysk, og der skal sættes massivt ind”, siger Carl Kinze, der gerne så, at politikerne afsætter, det han kalder, “en sprogmilliard” til fremme

af undervisning af fremmedsprog ud over engelsk på alle uddannelsesniveauer.

I Tysklærerforeningen for gymnasiet og HF deler man opfattelsen af, at der skal handles politisk for at få tyskfaget ud af den krise, det befinder sig i. “Vi står ved en afgrund”, lyder det fra forperson Lise Bentsen, der understreger, at der særligt efter den nye gymnasiereform fra 2016 har været et signifikant fald i elever, der afslutter deres studentereksamen med et sprogfag på højeste niveau. Derfor efterspørger hun mere politisk og økonomisk opbakning fra Christiansborg.

“

Når mange forældre mener, at man kan undvære tysk, fordi alle taler engelsk, så smitter det af på børnene

Anne-Marie fischer-Rasmussen, lektor i tysk, læreruddannelsen UCN

“Vi er tysklærere, der gerne vil løfte opgaven og gøre faget relevant og vedkommende. Men det kræver, at vi har økonomi til at oprette små sproghold, og at vi får bedre mulighed for eksempelvis at tage på studierejser til tysksprogede lande, som er en god måde at gøre faget relevant for eleverne på. Og så mener jeg, at det burde blive obligatorisk for eleverne at fortsætte med deres andet fremmedsprog fra folkeskolen, når de kommer på gymnasiet således at alle gymnasieelever ender med sprog, de er blevet undervist i gennem en længere årrække”, siger Lise Bentsen, der underviser i tysk på Gammel Hellerup Gymnasium.

Mere end sprogkundskaber

Også på landets universiteter kæmper tyskfaget med sit image. Her gælder det dog mindre opfattelsen af det tyske sprog som svært, utilgængeligt og overflødigt, men mere selve uddannelsens anseelse. Tysk som universitetsfag risikerer nemlig at blive set som en udvidet sprogskole, frygter Detlef Siegfried, der er professor ved landets største tyskstudie på Københavns Universitet.

“For mig at se er de sproglige færdigheder, som vores studerende kommer med fra gymnasiet, blevet ringere i de 25 år, jeg har arbejdet i den danske universitetsverden. I dag kan man ikke uden videre forvente, at de studerende, der kommer, er gode nok til tysk, selvom de formelt opfylder adgangskravene til uddannelsen. Man kunne så vælge den tilgang, at vi skal have lært alle vores studerende tysk, før vi går videre med at bruge sproget i det akademiske arbejde. Det er jo sproget som kommunikationsværktøj, der efterspørges af virksomheder og industrien.”

“Men som universitet er vi ikke interesseret i at gøre tyskfaget til først og fremmest et sprogfag og os selv til en bedre sprogskole. Vi må insistere på at være et spændende og udfordrende universitetsfag, der kan tiltrække ambitiøse studerende, som bruger sproget som indgang til den store humanistiske verden med sine mange samfundsmæssige, filosofiske, litterære og historiske vinkler. Vi kan og skal gøre mere ud af at profi-

lere os som et akademisk fag, som også er i stand til at tiltrække eksterne midler”, siger Detlef Siegfried.

Ligesom grundskolen, gymnasieskolen og læreruddannelsen, er også universiteterne en vigtig brik i tyskfagets fødekæde, da de fleste kandidater bliver gymnasielærere. Så også her er det afgørende, at kandidaterne kommer ud med den rette faglige ballast, og den drejer sig om mere end sprogkundskaber, understreger Detlef Siegfried og peger på faldende optagelsestal og lukning af tyskstudier på Aalborg Universitet og Roskilde Universitet som tegn på, at tyskfaget er udfordret på landets universiteter.

Tysk er en ‘no-brainer’

Men hvorfor er det egentlig et problem, at danskerne har et lunkent forhold til tysk, og at tyskkundskaberne generelt er for nedadgående? Og ligger der ikke en pointe i, at verden efterhånden er så internationaliseret, at man sagtens kan klare sig med engelsk som det eneste fremmedsprog?

Reiner Perau, der er leder af Dansk-Tysk Handelskammer, som støtter tyske virksomheder, der vil handle i Danmark, og danske virksomheder, der vil handle i Tyskland, har et klart svar: Det at lære tysk burde for danskerne være en “no-brainer”, altså en beslutning, der er så åbenlys, at man ikke engang behøver tænke over den.

“Tyskland er Danmarks største handelspartner. Især for små og mellemstore danske virksomheder er Tyskland det vigtigste udenlandske marked. Hvis man i Danmark ikke investerer i at lære tysk, kommer virksomhederne til at tabe markedsandele til andre europæiske lande. Upåagtet at tyskernes engelskkundskaber bliver bedre, giver det simpelthen en kæmpe fordel at kunne tysk, når man vil handle med tyskere. Når man viser interesse for et land og dets sprog, virker det sympatisk, og det bliver anerkendt”, siger Reiner Perau.

En analyse, som brancheorganisationen for små og mellemstore virksomheder, SMV-danmark, har foretaget i april i år, peger da også på, at andelen af den danske vareeksport til Tyskland er faldende, samtidig med at også danskernes uddannelsesniveau i tysk er faldende. Derudover ligger Danmark ifølge analysen lavt i forhold til andelen af elever, der har tysk på de gymnasiale

Tysk i gymnasiet

Over de seneste 15 år er andelen af elever, der afslutter deres studentereksamen på det almene gymnasium med tysk som fortsættersprog på A-niveau faldet med næsten 50 procent, fra 11 procent i 2005 til 6 procent i 2020. Andelen af studenter, der har tysk som fortsættersprog på B-niveau, er i samme periode faldet fra 63 til 51 procent. Gymnasireformen fra 2016 havde som mål, at flere elever skulle opnå sprogkompetencer på et højere niveau. Mens andelen af elever, der har tysk som fortsættersprog på B-niveau, er steget lidt siden 2017, hvor den var nede på 46 procent, er andelen af elever med tysk på A-niveau, der i 2017 lå på 8,3 procent, fortsat faldet.

Kilde: uddannelsesstatistik.dk og uvm.dk

uddannelser: Mens kun godt 28 procent af eleverne på de gymnasiale uddannelser i Danmark havde tysk i 2018, var der i mange østeuropæiske lande op mod 70 procent af eleverne, der havde tysk.

Samhandel bør ikke være det vigtigste argument for tysk

Der ligger en vigtig pointe i, at østeuropæ-

erne interesserer sig for det tyske sprog, mener Søren R. Fauth, der er lektor i tysk på Aarhus Universitet.

“I Danmark glemmer vi, at det tyske sprog også er udbredt i Europa ud over i de traditionelt tysktalende lande, Tyskland, Østrig og Schweiz. Så samhandelsargumentet kan sagtens udvides til de baltiske lande, Polen og andre særligt østeuropæiske lande, hvor ➡

engelskkundskaberne ofte stadig er ringe, mens mange til gengæld taler tysk”, siger han og understreger samtidig, at samhandlen ikke burde være det vigtigste argument for at lære tysk.

“I Danmark er vi vokset sammen med Tyskland, både i bogstavelig og i overført forstand. Historisk og aktuelt er kulturudvekslingen mellem Danmark og Tysk-

klare sig med engelsk. Udover samhandlen nævner hun samarbejdet og udviklingen i EU, som et område, hvor tysk er vigtig for Danmark.

“Kommunikation på tysk muliggør en dybere forståelse for kulturen og samfundsforholdene i et land, der ikke blot er Danmarks direkte nabo, men også spiller en central rolle i Europa. Og tysk er stadig det mest udbredte modersmål i EU. En drastisk tilbagegang i tyskkundskaberne i Danmark indskrænker muligheden for dybdegående dialog om aktuelle politiske og sociale udviklinger i dette indflydelsesrige naboland”, siger Barbara Honrath.

Har tysk en fremtid i Danmark?

Tilbage står spørgsmålet: Kan tyskfaget reddes, så det tyske sprog har en fremtid i Danmark? Ja, lyder det fra Anne-Marie Fischer-Rasmussen. Men hun understreger, at der skal handles, og det kan ikke gå hurtigt nok. Hun advarer imod, at regeringen afventer evalueringen af den igangværende sprogstrategi.

“Sprogstrategien fra 2017 er desværre for vattet. Vi i ekspertgruppen havde anbefalet, at alle relevante uddannelsesinstitutioner skal udvikle en strategi til fremme for fremmedsprog. I selve strategien er ‘skal’ så ændret til ‘kan’. Det skal simpelthen være meget mere klart, og det skal ikke lægges op til den enkelte skole, om skolelederen kan se en fordel i fremmedsprog i netop sit område”, siger Anne-Marie Fischer-Rasmussen.

Hun har også bud på, hvad der skal til for at redde tysk. Som led i Det Nationale Center for Fremmedsprogs arbejde har hun nemlig i 2020 været med til at lave undersøgelsen ‘Tyskelevers og tyskstuderinges kognition’, der afdækker hvad der motiverer elever og studerende på alle uddannelsesniveauer, når det drejer sig om tyskfaget.

“Vi kan godt droppe argumentet om, at Tyskland er Danmarks største handelspartner. Det siger ikke en ottendeklasseelev en døjt. Derimod tegner der sig et tydeligt billede af, at de, der har haft kontakt til Tyskland eller et tysksproget land, er meget motiverede for at lære tysk. I stedet for at lære grammatik skal man ud af skolen. Møde en virksomhed. Høre om filosofi, danselse og samfundsforhold. Møde tyskere og tysktalende. Og opleve kulturmøder og

“

Man kan faktisk ikke forstå dansk kultur uden at forstå tysk

Søren R. Fauth, lektor i tysk, Aarhus Universitet

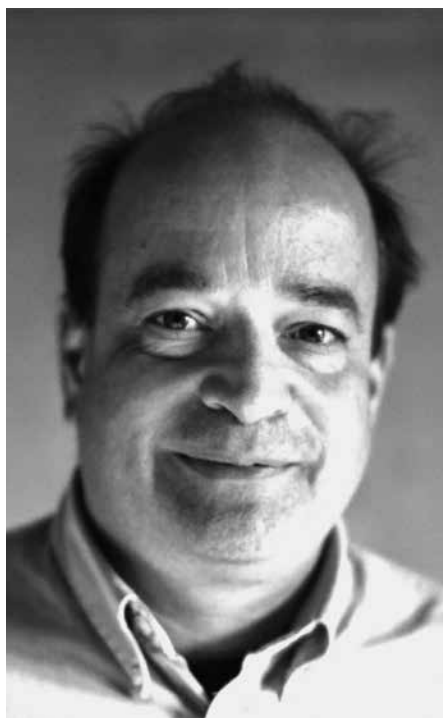
land enorm. Den kulturelle forbindelse til Tyskland er endnu større end til de angelsaksiske lande. Man kan faktisk ikke forstå dansk kultur uden at forstå tysk”, siger Søren R. Fauth og peger bl.a. på en gensidig interesse for landenes litteratur og film som et eksempel på aktuel kulturudveksling mellem Danmark og Tyskland. Bl.a. nævner han den danske krimiforfatter Jussi Adler-Olsen, der har haft flere romaner øverst på de tyske bestsellerlister og Tyske Filmdage, som har eksisteret i Danmark siden 2010.

Også på Goethe-Institutet i København, der har til opgave at fremme det tyske sprog i Danmark og fremme det internationale kultursamarbejde, er institutleder Barbara Honrath overbevist om, at man i Danmark ikke kan

Tysk på universiteterne

De seneste 10 år er antallet af studerende på de klassiske universitetsuddannelser i tysk, der uddanner fremtidens gymnasielærere, faldet markant fra 124 i 2011 til historisk lave 65 i år.

Kilde: ufm.dk

“Det er skuffende, at det kun er knapt halvdelen af danskerne, der bakker op om tysk i skolen”, siger Moritz Schramm, lektor i tyske studier på Syddansk Universitet.

“Tysk har et støvet image og bliver i Danmark set som et usexet sprog”, siger Anne-Marie Fischer-Rasmussen, lektor i tysk på læreruddannelsen UCN og en del af ekspertgruppen bag den nationale sprogstrategi, ‘Strategi for styrkelse af fremmedsprog i uddannelsessystemet’, som den daværende VLAk-regering stod bag i 2017.

“Hvis man i Danmark ikke investerer i at lære tysk, kommer virksomhederne til at tabe markedsandele til andre europæiske lande”, siger Reiner Perau, leder af Dansk-Tysk Handelskammer.

autentiske sprog møder. Sproget skal ganske enkelt bruges til kommunikation”, siger Anne-Marie Fischer-Rasmussen, der også gerne så faget indtænkt i andre fag, så eleverne også lærer om det tyske sprog og Tyskland i det hele taget uden for tysktimerne.

Men ifølge Anne-Marie Fischer-Rasmussen skal der langt flere midler til end de 100 millioner kroner, der er blevet afsat til Det Nationale Center for Fremmedsprog, hvis fødekæden for tysk faget skal genoprettes.

“Det er logik for burhøns, at der skal følge penge med, hvis undervisningen skal gøres bedre. Undervisning af lærere er det vigtigste”, siger Anne-Marie Fischer-Rasmussen og slutter:

“Jeg håber virkelig, at politikerne vil tage tysk fagets udfordringer seriøst, for ellers vil tysk i Danmark sygne hen.” 🍷

Danske elever motiveres af at møde unge på deres egen alder, for hvem tysk er en integreret del af hverdagen. Det mener man i det danske mindretal og det tyske mindretal, som er gået sammen med Grænseforeningen om projektet Elevambassadørerne, der består af gymnasieelever fra både nord og syd for grænsen, som kommer ud på danske gymnasier for at oplyse om mindretallene. På billedet ses en klasse fra Aurehøj Gymnasium i Hellerup fra et møde med Elevambassadørerne på Jaruplund Højskole i Sydslesvig i 2017.

Mindretallene kan være med til at styrke tysk i Danmark

Af Merlin Christophersen

Det danske mindretal i Sydslesvig og det tyske mindretal i Sønderjylland bliver ofte fremhævet som brobyggere mellem Danmark og Tyskland. Men kan mindretallene også bidrage til at styrke tysk i Danmark? Ja, lyder det fra mindretallene selv

Det danske mindretal i Sydslesvig og det tyske mindretal i Sønderjylland kan bidrage til at styrke tyskkundskaberne for elever i den danske folkeskole.

Det mener Lars Kofoed-Jensen, der er direktør i Dansk Skoleforening for Sydslesvig, og Anke Tästensen, der er sekretariatsleder i Deutscher Schul- und Sprachverein i Sønderjylland.

Lars Kofoed-Jensen, der som direktør har det øverste ansvar for det danske mindretals 40 skoler, heraf to med gymnasieafdeling, og 56 dagtilbud, forklarer, at det i dag er en integreret del af Dansk Skoleforening for Sydslesvigs strategi, at så mange af min-

dretallets skoler som muligt har kontakt til danske skoler.

“Det er netop i det personlige møde, at det danske mindretal har en vigtig rolle at spille. Når vores unge møder unge fra Danmark, har vi en win-win situation, hvor unge fra Danmark motiveres til at lære tysk, og unge fra mindretallet omvendt motiveres til at forfine deres dansk”, siger Lars Kofoed-Jensen.

Dansk Skoleforening organiserer elevudveksling med elever nord for grænsen via projektet feriebarn.dk, ligesom elever nord for grænsen kan komme på sommerlejr i Sydslesvig. Skoleelever nord for grænsen tilbydes også at komme på lejrskole i Syd- ➔

Mindretalsforsker: Tysktimen bør udvides til andre fag

Danske elever skal ikke blot lære tysk i tysktimen. Sproget skal også trækkes ind i andre fag som samfundsfag, historie og andre sprogfag. Det mener Camilla Franziska Hansen, der er lektor på UC SYD og tilknyttet Center for Mindretalspædagogik, som er skabt i et samarbejde med Dansk Skoleforening for Sydslesvig og Deutscher Schul- und Sprachverein. "Når tysk trækkes ind i andre sammenhænge end tysktimen, begynder man at lægge mærke til tysksproglige tegn i sit eget og andre sprog og i sin hverdag. Derigennem kan man nemmere identificere sig med sproget og bliver helt naturligt mere motiveret til at lære det. Her kan man i det danske flertal virkelig lære noget af mindretallene, der, da de bruger to sprog, hele tiden må reflektere over sproglige forskelle og ligheder", siger Camilla Franziska Hansen.

Tyskkundskaber i grænselandet

I Sønderjylland, hvor det tyske sprog historisk har stået stærkt, tyder det på, at yngre generationer ikke taler tysk på samme niveau som tidligere. En undersøgelse fra december 2020 foretaget af Region Syddanmark viser, at ca. 70 procent af de over 40-årige af regionens borgere taler tysk til hverdagsbrug, mens kun knapt halvdelen (49 procent) af borgerne under 40 år taler tysk til hverdagsbrug.

Kilde: 'Grænselandet på tværs – Identitet, sprog og bevægelser over grænsen', Region Syddanmark, 2020

slesvig og tage den frivillige 10. klasse på en sydslesvigsk skole.

Et konkret løft af tysk i Danmark

Anke Tästensen, der er sekretariatsleder i Deutscher Schul- und Sprachverein, der driver 13 tyske grundskoler, et gymnasium og 19 børnehaver i Sønderjylland, mener også, at det tyske mindretal kan yde et bidrag til at løfte tyskundervisningen i Danmark.

"I vores skoler, hvor vi underviser i tysk på modersmålsniveau, har vi også tilgang fra flertalsdanske familier, som kan se en stor fordel i, at deres børn vokser op som tosprogede her i grænselandet. På den måde er vi helt konkret med til at løfte tyskniveauet i Danmark", mener Anke Tästensen.

Ligesom det danske mindretal stiller også det tyske mindretal sig gerne til rådighed for at facilitere flere møder med grundskoleelever. Selvom det tyske mindretal ikke på samme måde som det danske ville få en sproglig gevinst ud af sådanne møder, er det stadig vigtigt for mindretallet at oplyse om sig selv, påpeger Anke Tästensen, der ville ønske sig, at sådanne møder i fremtiden blev sat mere i system.

"Vi ville absolut være åbne over for at få flere besøg fra danske skoler", siger hun.

Det tyske mindretal har udviklet undervisningssitet Grenzgenial.dk, som er et undervisningsmateriale på tysk henvendt til danske skoler, og de to mindretal samarbejder med Grænseforeningen om Elevambasadorerne, der består af gymnasieelever fra både nord og syd for grænsen. Elevambasadorerne tilbyder at komme ud på danske gymnasier for at oplyse om mindretallene.

Lars Kofoed-Jensen har selv været tysklærer og senere rektor på Haderslev Kate-dralskole. For ham at se skyldes tyskfagets krise, at tysklærere som ham selv før i tiden har haft alt for meget fokus på grammatik.

"Vi er heldigvis blevet klogere. For børn og unge motiveres altså ikke til at lære tysk ved at terpe grammatik. Derimod fremmer det lysten til at lære et sprog at møde nogen, for hvem sproget er en central del af hverdagen", siger han. 🍷

TEMA: Tysk i krise

Fotos: Grænseforeningen

William Steg-Laukamp, 2.B:

“Tysk er megasjovt. Specielt når vi danser

Af Alexander Leicht Rygaard

REPORTAGE På Dybbøl-Skolen i Sønderborg lærer eleverne tysk allerede fra 0. klasse. Magasinet Grænsen har besøgt 2.B, der danser og leger sig igennem deres tysktimer

Tysklærer Susanne Christiansen kigger rundt på eleverne i 2.B. på Dybbøl-Skolen i Sønderborg og stiller sit spørgsmål.

“Wer kann die letzten Wochentage richtig platzieren?“, spørger hun og peger på whiteboardet, der viser et næsten fyldt skema med ugens dage.

Hænder skyder i vejret. Det bliver 9-årige Olivia Stella Aamand-Lykkegaard, der stolt placerer ‘Sonntag’ korrekt i den tilbageværende tomme kasse som ugens syvende dag på whiteboardet, mens resten af klassen klapper.

“Also, seid Ihr bereit für ein Lied? Er I klar til at synge en sang?“, spørger Susanne ➡

“Det er fint at have tysk, synes jeg, men nogle gange kan det godt være svært at udtale nogle af ordene. Jeg kan godt lide, at vi synger og danser, men jeg kan bedst lide, når vi sidder og skriver og laver opgaver. Min moster bor faktisk i Tyskland. Hun er ikke derfra, men bare flyttet dertil”, siger Olivia Stella Aamand-Lykkegaard, 9 år.

Christiansen, hvorefter klassen bryder ud i sang om ‘Die Wochentage’ med tilhørende dansetrin.

Som alle andre folkeskoler i Sønderjyllands tre sydligste kommuner, Sønderborg, Aabenraa og Tønder, har man på Dybbøl-Skolen i Sønderborg gjort tysk til en del af skoledagen for de yngste elever. En ordning, som A.P. Møller og hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formål har støttet med flere millioner kroner ad flere omgange, senest i 2019.

“Kein Dänisch”

Dagens tysktid, der finder sted en mandag ved middagstid, begynder ved håndvasken for at holde coronavirus på afstand. De 22 elever finder så småt deres pladser, og lærer Susanne Christiansen præsenterer dagens program. Det involverer både sang, dans og ordleg.

“Jeg synes, det er sjovt at lære tysk. Det er meget legende, og det er rart at komme op og stå og ryste kroppen lidt. Men det er også lidt svært. Nogle ord kan være svære at stave”, forklarer 9-årige Karla Helt.

2.B har haft tysk på skoleskemaet, siden de begyndte i folkeskolen i 0. klasse. 45 minutters tyskundervisning hver skoleuge er det blevet til i nu snart tre år. Susanne Christiansen taler næsten konsekvent tysk til eleverne.

“Kein Dänisch”, siger hun med et smil ud til klassen, da næste øvelse bliver sat i gang.

Her har eleverne fået udleveret enten et rødt eller et blå kort, som de skal bytte med hinanden, efter de har leveret en sætning på tysk – igen med fokus på ugedagene.

“Was machst du am Mittwoch?”, lyder det fra en dreng med et blå kort.

“Am Mittwoch... I am playing Fortnite”, siger en dreng og slipper et grin, mens han viser det røde kort til sin klassekammerat som en anden fodboldommer.

“Wortsuppe” – hvad er det?

Mens de 22 elever summer rundt og taler tysk og bytter kort, er Susanne Christiansen ved at dele næste opgave ud – et opgaveark, hvor eleverne nu skal øve sig på skrift. Eleverne tager plads, finder pennalhusene frem og leder længe for at finde den helt rigtige blyant til opgaven.

8-årige William Steg-Laukamp klarer hurtigt de første opgaver, der blandt andet går ud på at stave ugedagenes navne på tysk. Men på opgavearkets side to går han i stå.

“Øv, jeg synes, den er svær”, siger han med henvisning til opgaven ‘Wortsuppe’, hvor det gælder om at finde ugedagene i en stor tabel fyldt med bogstaver.

“Tysk er megasjovt, specielt når vi danser, synger eller ser film. Det kan jeg godt lide. Men jeg er ikke god til sådan noget her”, siger William Steg-Laukamp og anlægger en lettere opgivende grimasse.

En summen opstår blandt eleverne, mens opgaverne færdiggøres. De ved godt, at skoledagen nærmer sig sin afslutning. Da klokken lyder, pakker eleverne sammen i en fart.

“Tschüss!”, lyder det fra én i mængden, da de 22 elever suser ud ad døren. 🍷

"Jeg synes, det er sjovt at lære tysk. Det er meget legende, og det er rart at komme op og stå og ryste kroppen lidt. Men det er også lidt svært. Nogle ord kan være svære at stave", forklarer 9-årige Karla Helt.

"Jeg synes, det er fint, at vi har haft tysk siden 0. klasse. Så bliver vi gode allerede nu, i stedet for først at få det i 7. klasse. Jeg har været i Tyskland mange gange med min familie, men det har corona sat på pause. Vi plejede ellers tit at køre til Hamborg og gå i Zoologisk Have", siger William Steg-Laukamp, 8 år.

Annonce

Flensborg Avis digital + tablet + cover iPad 10.2 eller Samsung Galaxy Tab A 10.1

Læs Flensborg Avis når og hvor du har lyst. Få avisen som e-avis i 24 måneder og vælg mellem en iPad 10.2 inkl. cover og en Samsung Galaxy Tab A 10.1 inkl. cover. Pris pr. måned 195,- kroner

(Engangsbetaling: iPad 750 kr., Samsung 0 kr.)

FLENSBORG AVIS

... vi gør Danmark lidt større

Hermed bestiller jeg Flensborg Avis digital i mindst 24 måneder til en abonnementspris af 585,- kroner pr. kvartal. Når beløbet for første kvartal (585,- kroner) og ved iPad engangsbetalingen på 750,- kroner er indgået hos Flensborg Avis samt fortrydelsesretten på 14 dage er udløbet, bliver tabletten sendt til mig.

Efter bindingsperioden på 24 måneder fortsætter abonnementet automatisk til den ordinære abonnementspris på Flensborg Avis digital på pt. 360,- kroner pr. kvartal.

Jeg bekræfter, at jeg det seneste halve år ikke har holdt Flensborg Avis.

Jeg vælger en:

- ☐ iPad 10.2 WIFI 32 GB inkl. cover
☐ Samsung Galaxy Tab A 10.1, WIFI 32 GB inkl. cover

Navn / Fornavn

Gade

Postnr. By

Telefon

E-mail

Dato Underskrift

Jeg er indforstået med, at Flensborg Avis kontakter mig for at orientere mig om services, relevante oplysninger og tilbud. Denne samtykkeerklæring kan til enhver tid tilbagekaldes. Alle informationer under fla.de/yArYj.

- ☐ Kontakt mig pr. mail
☐ Kontakt mig pr. brev
☐ Kontakt mig telefonisk
☐ Kontakt mig pr. newsletter

Tysklærer Susanne Christiansen:

“Tysk skal leges ind i børnene

Af Alexander Leicht Rygaard

INTERVIEW At have tysk på skoleskemaet allerede i de yngste klasser giver eleverne en bedre indgang til faget, mener tysklærer Susanne Christiansen

Tysklærer Susanne Christiansen: Hvad giver det eleverne at have tysk allerede i de yngste klasser?

“Når eleverne har tysk allerede fra o. klasse, betyder det, at vi kan få det legende element ind i undervisningen. Det gør, at vi kan formidle mange af de basale dele af undervisningen på en sjov måde, for eksempel gennem sang og dans. Vi gør meget ud af at

rose eleverne, når de forsøger sig på tysk. Nogle kommer indimellem til at sige noget på engelsk, men det roser vi også kun, så de fortsætter med at prøve sig frem. Mange har opfattelsen af, at tysk kun er tung grammatik og kasserollebøjninger, og det gør, at mange bliver bange for at sige noget forkert. Men med tysk i de yngste klasser bliver der mere plads til leg, og det skaber en tryghed, så man som elev kan sætte sig selv mere fri.”

Susanne Christiansen, 45 år, er klasselærer for 2.B og underviser dem i tysk, dansk og engelsk. Hun har undervist på Dybbøl-Skolen siden 2005.

Bør det være obligatorisk for alle at have tysk allerede i de yngste klasser?

“Ja, det mener jeg. Det giver en anden legende tilgang til sproget og gør det til en positiv oplevelse allerede i en tidlig alder. Jeg taler stort set kun tysk til eleverne, og de forstår mere, end de kan sige. Jeg tror på, at de bliver bedre af at høre så meget tysk som muligt.”

Hvad tænker du om tyskfagets fremtid?

“Tyskfaget er under pres. Eleverne møder bare ikke tysk mere i deres hverdag. Selvom der er kort vej til grænsen herfra, så er tysk klart et fremmedsprog for eleverne her, det skal man ikke tage fejl af. Jeg kan mærke, at de tør mere på engelsk, og jeg tror, at YouTube og det øvrige engelsk, de møder i dagligdagen, har stor betydning. Vi skal derfor fokusere på at få det positive frem i tyskfaget og inspirere eleverne og vise dem, at det tyske sprog er en glæde og kan åbne en masse døre. Og hvis vi kan gøre det allerede fra o. klasse, tror jeg på, at vi kan få vendt den negative udvikling”. 🍷

Valg i Tyskland:

Hvad følger efter Merkel?

KRONIK Den 26. september skal Tysklands befolkning til stemmeurnerne og vælge ny regering. Valget følges med stor interesse også i Danmark. Hvilken vej går vores store nabo, hvilke udfordringer venter forude, og hvilken særlig rolle spiller grænseregionen, spørger ambassadør Susanne Hyldelund i denne kronik

Af Susanne Hyldelund,
Danmarks ambassadør
i Berlin

Tidligere i august var jeg på besøg i Flensborg, hvor jeg deltog i den årlige sommerreception i Nordkirken, der bl.a. huser sognene Slesvig og Holsten. Den frie nordtyske menighed for det tyske mindretal i Danmark er også del af disse sogne. Netop det mangeårige samarbejde mellem kirkerne og mindretallene over den dansk-tyske grænse er et af de mange fine eksempler på et tæt naboskab med en lang og unik historie. En historie, der både har bevæget og berørt og i dag står stærkt i bevidstheden.

Under overskriften "Über die Grenze – Begegnung und Nachbarschaft" talte vi om den dansk-tyske grænse og Genforeningen i 1920. Som bekendt måtte mange jubilæumsaktiviteter sidste år udsættes, men heldigvis kunne meget indhentes i år. På mange måder føles sommeren 2021 som en genstart, især på det kulturelle og sociale område. Men også på politisk niveau venter der en genstart med muligvis store forandringer i Tyskland, når vælgerne går til stemmeurnerne til forbundsdagsvalget den 26. september.

Det tyske forbundsdagsvalg

Efter 16 år med Angela Merkel som kansler har valget en særlig historisk og symbolsk, men også konkret betydning. Synligt for mange, men måske mærkbart for flere. Kansler Merkel takker af, og en æra er slut. Ikke bare for Tyskland, men også for Europa. Merkel har haft en stabiliserende og samlende effekt på Europa og den inter-

nationale orden, og det vil derfor få stor betydning, når hun forlader posten – også for Danmark som direkte nabo.

Valget til Forbundsdagen er også historisk, fordi det er første gang siden 1961, at Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), partiet for det danske og frisiske mindretal, stiller op til forbundsdagsvalget. Det er ganske særegent og positivt, at mindretallene i Tyskland kan stille op og gøre deres stemme gældende, og det vil være glædeligt, hvis SSW lykkes at få en plads i forbundsdagen.

Valget den 26. september vil i høj grad være retningsangivende for Tysklands fremtid. Som Danmarks ambassadør i Tyskland bliver jeg ofte spurgt, hvilke udfordringer den nye regering kommer til at stå overfor?

Demografiske udfordringer

For det første har Tyskland store demografiske udfordringer: Tendensen, at befolkningen bliver ældre, fortsætter med en faldende fødselsrate for fjerde år i træk. Antallet af personer i den erhvervsaktive alder vil falde, hvilket betyder, at færre skuldre skal bære et større økonomisk ansvar. Det kan blive en belastning for tysk økonomi og samfund med stigende udgifter til især pensionskasser og plejehjem.

Desuden vokser forskellene mellem by og land. Mens de unge i 90'erne flyttede fra øst til vest, flytter de nu fra land til større byer – og virksomhederne flytter med for at være synlige, dér hvor kunderne og

potentielle medarbejdere bor. Hvis tendensen fortsætter, kræver det større politisk opmærksomhed på forbunds niveau for at finde sammenhængende og ensartede løsninger. I Danmark har vi valgt at lægge uddannelserne ud til mindre byer i landet som et modsvar på denne udvikling – det bliver spændende at se, hvordan udfordringen gribes an i Tyskland.

Offentlig digitalisering

En anden væsentlig udfordring bliver håndteringen af Tysklands store efterslæb på digitaliseringsområdet, særligt inden for det offentlige. Covid-19 krisen har været med til at understrege, at Tyskland her halter bagefter. Det blev endnu en gang bekræftet med EU-Kommissionens seneste Digital Economy and Society Index (DESI). Her ligger Tyskland under EU-gennemsnittet. I Danmark har der sågar været historier fremme om tyske myndigheders brug af fax til at formidle covid-19 testresultater. Enkelte steder er der nu indført nye digitale løsninger, men der findes ikke én fælles løsning, hvilket skyldes Tysklands føderale struktur. Føderalismen er dybt forankret i Tysklands historie og sikrer udstrakt grad af selvbestemmelse, men en gennemgående digitalisering af samfundet vil kræve mere central styring og en nytænkning af den nye regering.

Den grønne omstilling

Sidst men ikke mindst kommer klimaområdet til at spille en afgørende rolle i den

næste lovgivningsperiode. De forfærdelige oversvømmelser i flere tyske delstater i juli måned har skabt endnu større opmærksomhed på klimaforandringerne og understreget behovet for flere og større forebyggende klimaindsatser. I det nordlige Tyskland, tæt på Danmark, kan vi konstatere, at Slesvig-Holsten allerede er gået i gang. Indenrigsministeren har i august præsenteret en 10-punktsplan, der skal sikre et bedre beredskab for delstaten i tilfældet af naturkatastrofer. Men én delstats beredskabsplan løser ikke de landsdækkende og globale klimaudfordringer. Hvordan den grønne omstilling kommer til at se ud i Tyskland, afhænger meget af vælgerne den 26. september. Hvor meget velstand vil den tyske befolkning bevare? Og hvor omfattende grønne reformer vil den nye regering vælge at prioritere og være i stand til at gennemføre?

Mange danskere ser frem mod det tyske valg med stor interesse og fornyet nysgerrighed efter den politiske udvikling i Tyskland. Som nabo og allieret har tysk politik en stor og voksende betydning for Danmark og det dansk-tyske samarbejde. Til arrangementer som sommerreceptionen i Nordkirken i Flensborg bliver det tydeligt for mig, hvor meget det gode forhold mellem vores to lande betyder for hver af os i hverdagen. Vi kan være stolte af vores tætte og stærke bilaterale samarbejde. Et samarbejde, som skal fortsættes og styrkes – også efter forbundsdagsvalget. 🍷

“Valget til forbundsdagsvalget er også historisk, fordi det er første gang siden 1961, at Sydslesvigsk Vælgerforening (SSW), partiet for det danske og frisiske mindretal, stiller op til forbundsdagsvalget”, skriver ambassadør Susanne Hyldelund. På billedet ses SSW's spidskandidat Stefan Seidler uden for Rigsdagsbygningen i Berlin.

Forfatter Ulla Conrad:

“Landskabet, himlen og dyrene kender ingen grænser

INTERVIEW Ulla Conrad er vokset op ved Vadehavet lige syd for den dansk-tyske grænse. Sidste år udgav hun en bog om vandrerruten Gendarmstien, der løber langs den dansk-tyske grænse. Nu har hun skrevet en bog om Marskstien, som fører gennem Tøndermarskens helt særlige kulturhistoriske landskab

Af Malene Fenger-Grøndahl

*Vinter i marsken –
stråtaget damper
i morgensolen*

*Møgeltønder Kirke
i vintersolopgang –
de faldnes minde*

Sådan lyder to haiku-digte, der indgår i den dansk-tyske grafiske designer, digter og forfatter Ulla Conrads nye bog, 'Marskstien med mere. Vandringer ved Vadehavet'. Bogen er en personlig, kulturhistorisk vandring gennem Tøndermarsken – på en 54 kilometer lang vandrerrute, der blev indviet i 2019. Desuden indeholder bogen forslag til små afstikkere fra Tønder, Højer og Rudbøl samt udflugter nord og syd for grænsen, blandt andet til de nordfrisiske øer og til Nibøl i Nordfrisland cirka 10 kilometer syd for den dansk-tyske grænse, hvor Ulla Conrad selv er opvokset.

“Grænsen trækker en streg gennem et landskab, men planter, fugle og øvrige

dyreliv kender ikke til politik og historie. Landskabet hænger sammen. Vadehavet og marsken strækker sig fra Danmark ned i Tyskland og videre til Holland. I alle tre lande er landskabet udpeget som nationalpark, og der gøres et stort arbejde for at beskytte natur og kulturværdier. Man har et fælles anliggende med at passe på naturen og det kulturhistoriske landskab, og man har fælles udfordringer med stormfloder og digebyggeri og med at finde ud af, hvordan man kan beskytte sig mod de højere og højere vandstande”, siger hun.

“Renset og blæst igennem”

Med sin nye bog håber Ulla Conrad, at hun kan inspirere flere danskere til at udforske det særlige landskab i Tøndermarsken – gerne med afstikkere syd for grænsen.

For selv om hun i dag bor på Sjælland og er kommet til at holde meget af de sjællandske bøgeskove, drager landskabet og naturen i marsken og ved Vadehavet hende stadig, og arbejdet med den nye bog har fået

hende til at genopdage magien ved det flade landskab med højt til himlen.

“At gå i marsken, langs kanalerne og ud over digerne og blive konfronteret med Vadehavet, hvor der er vand eller fravær af vand, afhængig af tidevandet, er noget specielt. Man møder naturens elementer i form af vind, vand og jord og konfronteres som lille menneske med den store natur. Man

bliver også til stede som menneske, og det giver en kæmpe ro at blive renset og blæst igennem”, siger hun.

Gendarmstien i fem etaper

Ulla Conrad er uddannet grafisk designer og har i mange år beskæftiget sig med zen-meditation, mindfulness og vandring. Hun er meget optaget af japansk kultur,

*Vandreruten
Marskstien går
langs Vidåen, hvor
man som vandrer
passerer Bachmanns
Vandmølle, der blev
anlagt i 1598 og drevet
frem til 1955.*

Foto: Fra bogen 'Marskstiens med mere'

Den 54 kilometer lange vandresti Marskstien, der blev indviet i 2019, ses her på vej ud af Tønder. På turen passerer også Rudbøl, Højer, Møgeltønder, pumpestationer, sluser og landsbyer på diger og værfter.

herunder haiku-digte, og har udgivet fire digtsamlinger. Sidste år – i 100-året for Genforeningen – udgav hun en vandrebog om Gendarmstien, en 84 kilometer kystnær vandrerute langs den dansk-tyske grænse fra Padborg til Als' sydspids.

Ruten er opkaldt efter Grænsegendarmet, der patruljerede for at holde øje med, om der var smuglere, som sneg sig over grænsen for at undgå at betale told. Ulla Conrad beskriver i sin bog ruten i fem over-skuelige etaper, hvor der er god tid til både at nyde landskabet og de kulturelle attraktioner, man passerer. Til hver etape er der også en liste med gode spisesteder, ligesom

Ulla Conrad introducerer grænselandets og Gendarmstiens historie.

“Oprindeligt var det min tanke, at jeg ville gå hele vejen fra østkysten til vestkysten langs grænsen for ligesom at trække en streg via min egen familiehistorie. Min mor stammede fra østsiden, og min mor-mor boede stadig kun 10 kilometer nord for grænsen, mens min far stammer fra vestsiden helt ude ved Vesterhavet”, fortæller Ulla Conrad.

Grænsen som forbindelsesled

Projektet med at gå Gendarmstiens 84 kilometer og beskrive dem i bogform, så

andre kunne få glæde af ruten, viste sig dog at være et rigeligt stort projekt i sig selv. Så ideen om at gå hele vejen fra kyst til kyst blev skrinlagt. Til gengæld voksede der ud af den første guidebog endnu en bog, 'Marskstien med mere', som udkom et år efter bogen om Gendarmstien.

"Den nye bog afspejler min fascination af Tøndermarsken og også det faktum, at jeg som barn og ung ikke oplevede grænsen som en forhindring, men snarere som et forbindelsesled", fortæller Ulla Conrad.

"I bogen fortæller jeg naturligvis historien om Første Verdenskrig og den efterfølgende grænsedragning i 1920 og de sår, som blev konsekvensen. Men ved at invitere læserne til at opleve Vadehavet og marsken med afstikkere syd for grænsen gør jeg det også tydeligt, at naturen og til dels også kulturhistorien afspejler et fællesskab på tværs af grænsen", siger hun.

"Som barn oplevede jeg kun positiv inspiration fra begge sider af min familie og fra begge sider af grænsen. Det var berigende, øjenåbnende og anderledes at besøge familien i Danmark", tilføjer hun.

Tysk var fælles sprog derhjemme

Ulla Conrad voksede op med en mor, hvis familie stammer fra Tønderområdet, og en far, der var fra Tyskland. Hendes mor havde dansk som modersmål, men talte også flydende tysk, og tysk blev derfor det fælles sprog derhjemme i dagligdagen. Ulla Conrad blev også sendt i tysk skole og gik på tysk gymnasium.

Efter gymnasiet søgte hun ind på designskolen i Højer og flyttede nord for grænsen for at uddanne sig til grafisk designer. Selv om hun havde krydset en landegrænse, følte hun sig med det samme hjemme i landskabet omkring byen.

"Om aftenen kunne jeg cykle langs kanalerne ud over digerne til havet, som jeg var vant til hjemmefra. Landskabet var mere velkendt for mig end for mange af mine medstuderende, der kom fra andre dele af Danmark", siger forfatteren, der både har taget billeder og lavet tegninger til begge guidebøger.

Men selv om landskabet var hjemligt for Ulla Conrad, fik hun under researchen til bogen om Marskstien øjnene op for nye dybder af kulturhistorien.

"Det fascinerer mig, hvordan man har bygget diger, inddæmmet landbrugsland og afvandet marsken ved hjælp af en kæmpe arbejdsindsats af digegrever og ingeniører, især i perioden 1927-30", siger hun.

Derfor anbefaler hun også læserne at gøre holdt i Højer, hvor man i den gamle mølle kan se en udstilling om marskens historie. Desuden beskriver hun sine møder med nogle af de mennesker, der har sat deres præg på området, bl.a. en ung bådbygger, der laver kopier af de både, man tidligere brugte til at fragte varer ind i marsken med, og en ældre bonde, der kan fortælle et hav af anekdoter om marsken, de gamle både, fiskerne og bådfolkene.

Natur og historie i grænselandet

"Jeg håber virkelig, at flere vil få øjnene op for det unikke i naturen og historien i grænseregionen og for de spændende kulturelle kontakter hen over grænsen", siger hun og nævner som eksempel, at Rønshoved Højskole udbyder kurser med vandringer på begge sider af grænsen, og at der de senere år har været udstillinger og er udgivet bøger, hvor kunstnere på begge sider af grænsen er repræsenteret.

Og jo, selv om Ulla Conrad holder af de sjællandske bøgeskove, trækker marsken og Vadehavet i hende, og tanken om at flytte tilbage til sin fødeegn – enten nord eller syd for grænsen – er ikke fjern for hende. 🍷

'Marskstien med mere. Vandringer ved Vadehavet'. Af Ulla Conrad, 149 sider, 189,95 kr. Udkom maj 2021. Forlaget Hovedland

Det tyske mindretals historie er fint formidlet i Sønderborg

ANMELDELSE Deutsches Museum i Nordschleswig, der åbnede efter renovering og tilbygning i august 2020, er afgjort et besøg værd, skriver anmelder Peter Yding Brunbech.

Af Peter Yding-Brunbech, ph.d., historiker, leder af HistorieLab

Man plejer at sige, at det er sejrherreerne der skriver historien. Helt så simpelt er det naturligvis ikke, men når man spadserer den gode kilometers penge fra Sønderborg Slot og op til Deutsches Museum Nordschleswig på den noget mere beskedne adresse på Rønhaveplads i Sønderborg, kan man godt få den tanke, at sejrherreerne i det mindste sikrer sig den bedste matrikel til deres historieskrivning.

I 100 år har det danske flertal kunnet fortælle historie på det storslåede slot ved indsejlingen til Alssund. Til forskel herfor var det først i 1988, at der på privat initiativ blev oprettet et lille museum for tysk historie i Nordslesvig. Siden da er der sket en rivende udvikling i museumsbranchen, og samtidig er samarbejdet mellem dansk og tysk i grænselandet blevet styrket. Det er derfor på mange måder også i tidens ånd, at der i august 2020 kunne åbnes et nyt og udvidet museum for det tyske mindretal med både privat og offentlig støtte fra begge sider af grænsen.

Selvom det nye museum naturligvis ikke kan konkurrere med Sønderborg Slot, er det imidlertid en vellykket ombygning, hvor den oprindelige og nu nyrestaurerede hvide bygning er blevet udvidet med en murstensbeklædt tilbygning, der ikke søger at kopiere, men at komplementere. Det giver et vel disponeret og balanceret visuelt udtryk udefra og interessante rum indenfor. Den nye udstilling om det tyske mindretals historie er også meget vellykket, og de velintegrerede udstillingsrum gør det til en behagelig oplevelse at bevæge sig rundt på museet.

Toningen er anderledes

Udstillingen fokuserer på mindretallets historie, kultur og identitet via en blanding

af samlinger og forskellige audiovisuelle og interaktive elementer. Hvis man har besøgt udstillingen på Sønderborg Slot for nylig, vil man i nogle rum på Deutsches Museum tænke, man har set det før, og så alligevel ikke. For eksempel når det gælder afstemningen i 1920, hvor historien er den samme, men toningen lidt anderledes med flere eksempler på tyske plakater, andre udvalgte informationer på kort og tavler samt flere historier fra afstemningens "tabere". Måske utilsigtet bliver det til en fælles fortælling om to folk med en fælles historie, men med forskellige synsvinkler.

Man kunne måske godt ønske lidt mere om det tyske mindretals egen historie i sin egen ret. Men måske er det netop et vilkår for et relativt lille og velintegreret mindretal, hvor besættelsestiden har gjort det dilemmafyldt at hævde sin nationale identitet over for flertallet. Det tyske mindretal har på en gang både været de stærke og de svage. På den ene side et lille mindretal i et land med en ensartet majoritetsbefolkning, men på den anden side også en art repræsentanter for en europæisk stormagt, der i mere end 100 år blev set som en eksistentiel trussel mod selve landets eksistens. Måske det er umuligt at undgå, at en sådan historie ikke kan gøre sig fri af at være historien om forholdet til flertallet og de følelser, konflikter og relationer, dette har givet anledning til.

Tilstrækkelig erkendelse?

Det har været diskuteret, om det tyske mindretal i tilstrækkelig grad har erkendt den aktive rolle, mindretallet spillede under den tyske nazisme. Tilslutning til nazismen var udbredt blandt hjemmetyskerne, og

Deutsches Museum Nordschleswig kan ikke konkurrere med Sønderborg Slot, der ligger lige i nærheden, men ombygning fra 2020 er vellykket, skriver Peter Yding-Brunbech.

mange unge meldte sig til SS og kæmpede på østfronten. Det er en balanceakt for et museum, da det på den ene side må være acceptabelt, at man leder efter årsager, der forklarer og perspektiverer, men på den anden side ikke må få det til at ligne bortforklaringer.

På museet er krigen og de frivillige temaet for et af de rum, der fungerer stærkest. En væg dækket med billeder af frivillige i uniform er med til både at vise omfanget, men også de flestes meget unge alder. Der er standere, hvor man kan høre interview med frivillige, der fortæller bevægende om de meget hårde oplevelser med kammerater, der blev dræbt, men også om den hævnfølelse over for "fjenden", det kunne vække i en. Samtidig er der spejle med billeder af datidens uniformer, der inviterer gæsten til at se sit eget spejlbillede i uniform og reflektere over, hvad man mon selv ville have gjort, hvis man var ung og del af det tyske mindretal. Det virker stærkt og er undersøgende uden at blive for undskyldende.

En skøn blanding af tysk og sønderjysk

Stemmerne fra mindretallet er i det hele taget fremtrædende over hele udstillingen, også om mere positive og dagligdags

spørgsmål, og det virker fint. Der er noget fascinerende ved at høre en ældre kvinde fortælle fra sin barndom, mens hun ubevidst skifter mellem sønderjysk, tysk og en skøn blanding af begge dele. Identiteten som grænsebarn fanget i selve det udviklede hverdagsprog. Der er også stemmer fra nutidens unge i grænselandet, der viser hvor forskellige tilgange, man som ung kan have til spørgsmålene om tysk, dansk eller måske endda frisisk identitet. Som del af et mindretal i et grænseland er national identitet ikke kun noget, man får i arv fra sine forældre. Det kræver også aktive til- og fravalg og væsentlige refleksioner, som de fleste øvrige unge danskere er lykkeligt fritaget for.

Deutsches Museum Nordschleswig er afgjort et besøg værd i sin egen ret, men det er samtidig også et vigtigt museum at have i Danmark. Diskussionerne om de seneste årtiers indvandring fra blandt andet Mellemøsten bliver ofte meget sort-hvide. Enten kræves integration/assimilation af nytilkomne, eller også hedder det, at de har valgt Danmark fra. Museet på Rønhaveplads er ikke et sted, hvor man kan finde svaret, men det er et sted, der udfordrer en til at reflektere over, om man kan stille andre og mere åbne spørgsmål i samtalen om nationaliteter og identitet. 🇩🇪

Kan man være både-og?

Læs 15 portrætter af unge med bindestregsidentitet i Grænseforeningens nye bog

»Denne bog er vigtig. Meget vigtig. Det er, som om udviklingskraften og rigdommen, der ligger i forskellighed, ikke længere ses som en kraft, men som en hindring. Intet er mere forkert.«

Stine Bosse, forretningskvinde

FRYDENLUND

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

KØB BOGEN HOS FRYDENLUND.DK ELLER I DIN LOKALE BOGHANDLER

Lad os mødes på tværs af grænser

Af Knud-Erik Therkelsen
Generalsekretær i
Grænseforeningen

Grænseforeningens Sendemandsmøde, der er den årlige generalforsamling, afholdes den 4.-5. september. I år skal vi fejre 100-året for Grænseforeningens grundlæggelse i 1920, hvilket ikke var muligt sidste år på grund af corona, og vi glæder os. I 101 år har vi fastholdt navnet: Sendemandsmøde. Naturligvis er det ikke kun mænd, som sendes af sted for at repræsentere de lokale grænseforeningers medlemmer. Vi har i allerhøjeste grad også brug for kvinder på alle niveauer i Grænseforeningen. Men ordet 'Sendemandsmøde' siger omvendt noget om foreningens forankring i historien, om hvordan det var engang, og den historie lever vi godt med.

På dette års Sendemandsmøde sættes der fokus på mødet. Ikke kun mødet med os selv, men i høj grad også med mange græsrødder, unge så vel som ældre, fra det danske mindretal i Sydslesvig. Programmet giver rig mulighed for mødet og samtalen og forhåbentlig også inspiration og gå-på-mod til nye fælles aktiviteter.

Vi trænger til at mødes igen, efter halvandet års nedlukning. Grænseforeningens arbejde blev hårdt ramt, fordi vi i forbindelse med besøg hen over grænsen skulle leve op til coronaregler i to lande, der til at begynde med ikke var så dygtige til at koordinere reglerne. Mindretallene var ligeledes hårdt ramt, fordi de blev forhindret i at pleje kontakter i deres moderlande. Det er ganske enkelt nødvendigt for at opfylde vores formål, at vi kan mødes hen over grænsen. Det problem løste en lokal grænseforening på forbilledlig vis, da de midt i coronakrisen

mødte deres sydslesvigske venner over et kaffebord opstillet på selve grænsen.

Nu kan vi frit mødes igen uden restriktioner, kontrol og snærende mundbind for at fejre Grænseforeningens 100-års jubilæum, som så blev til 101 år. Derfor skal vi også lytte til museumsdirektør Axel Johnsens fortælling om Grænseforeningens historie, ligesom vi om aftenen skal feste med middag, taler og koncert med Sigurd Barrett.

I 1920 brugte statsminister Neergaard ordene "De skal ikke blive glemt", som fortsat begrundes den danske stats tilskud til dansk kulturelt arbejde i Sydslesvig. Kendskabet til det danske mindretal er i den danske befolkning større end i mange år, men udbredelse af viden om mindretallet rammes hårdt, når grænsen lukkes. Dette års Sendemandsmøde lægger sig fint op ad Neergaards ord og gør ordene meget konkrete i en nutidig sammenhæng.

Mødet og dialogen mellem mindretallet og os er også en helt afgørende inspiration for de næste 100 år. Danskhed er ikke det samme nu som for 101 år siden. Mindretallet er ikke det samme. Grænsebegrebet skifter karakter. Identitet forstår vi helt anderledes. Hvilken kurs skal Grænseforeningen følge de næste 100 år for at leve op til sit formål? Hvordan skal mindretal forstå sig selv under de nye vilkår? Det må vi mødes og tale om. Kvinder såvel som mænd. Unge såvel som gamle. Danske såvel som tyske statsborgere. For netop i vores verden ligger der masser af inspiration, som geografisk rækker langt ud over grænselandet og tidsmæssigt rækker langt ind i fremtiden.

Sydslesvigere er inviteret med til Grænseforeningens 100-års jubilæumsfest

Grænseforeningen fejrer sit 100-års jubilæum ved at invitere 120 medlemmer af det danske mindretal i Sydslesvig med til Grænseforeningens Sendemandsmøde 4.-5. september

Grænseforeningen, der fejrer sit 100-års jubilæum med et års forsinkelse på Grænseforeningens Sendemandsmøde 2021 den 4. og 5. september i Bredsten, Vejle, har valgt at udvide gæstelisten til at omfatte 120 medlemmer af det danske mindretal i Sydslesvig, der er inviteret gratis med til fest.

Dermed ønsker Grænseforeningen at markere, at man igen kan mødes på tværs af den dansk-tyske grænse, efter at corona-situationen er forbedret i både Danmark og Tyskland.

“Vi er glade for at kunne invitere det danske mindretal, der jo også havde 100-års jubilæum sidste år, til Danmark. Vi glæder os meget til at mødes fysisk efter den lange tid, hvor mødet på tværs af den dansk-tyske grænse har været nærmest umuligt. Samtidig ønsker vi og de sydslesvigske foreninger at genetablere flest mulige kontakter og venskabsforbindelser hen over grænsen”, siger generalsekretær Knud-Erik Therkelsen, Grænseforeningen, der glæder sig over stor tilslutning fra Sydslesvig.

Grænseforeningens Sendemandsmøde finder sted på Vingsted Hotel og Conferencecenter i Bredsten ved Vejle. Der vil være fællessang, foredrag, samtaleluner og meget mere om lørdagen. Lørdag aften vil der være festmiddag med festtaler og koncert med Sigurd Barrett. Om søndagen vil der være et særskilt program for sydslesvigerne, mens Grænseforeningens officielle Sendemandsmøde afholdes.

Jelling fejrer Genforeningen

Der er mulighed for at komme til folkefest i Jelling den 17.-18. september, hvor en række lokale aktører, herunder Grænseforeningens Kreds 20, er gået sammen om at skabe en nyfortolkning af de folkefester, der var populære i Jelling både før og efter Genforeningen i 1920. Der vil bl.a. være koncerter, fællessang, paneldebatter, idræt og workshops samt masser af aktiviteter for børn og unge, der bl.a. inviteres til at give deres bud på, hvilken betydning grænser vil få for vores fremtidige identitet. Folkefesten er gratis og foregår under overskriften “Grænser og national identitet før, nu og i fremtiden”.

Foredrag, møder og ture arrangeret af lokalforeningerne

Med mindre andet er nævnt, er arrangementerne gratis og åbne for alle. Se flere arrangementer på www.graenseforeningen.dk.

SYDDANMARK

Esbjerg

14. september kl. 19.00. Restaurant Parken, Søvej 9, Esbjerg. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende foredraget “En grænseoverskridende familie” ved Jens Andresen, tidl. formand for Grænseforeningen.

Fredericia-Middelfart

6. september kl. 19.30. Trinitatis Sognegård, Danmarksgade 61, Fredericia. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.

11. september kl. 8.30. Banegårdspladsen, Fredericia. Bustur langs den gamle Kongegrænse med flere stop undervejs. (Husk at medbringe frokost). Tilmelding senest 1. september til marie.fink-nielsen@gmail.com eller 40 92 77 42. Pris: 325 kr. (ikke-medlemmer 375 kr.).

Fyn

9. september kl. 19.30. Store Sal, Ringe Bibliotek, Centrumpladsen, Ringe. Foredraget “Kampen om De Faldnes Minde – 100 års strid om mindesmærker og mindekultur i Sønderjylland efter Første Verdenskrig” ved fhv. arkivleder Lars N. Henningsen. Arrangeres i samarbejde med Folkeuniversitetet Ringe-Ryslinge. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer 70 kr.) (inkl. kaffe, te og kage).

Faaborg-Midtfyn

11. september kl. 10.00. Lyø-færgen, Faaborg Havn, Faaborg. Arrangement ved genforeningssten med

DET SKER I LOKALFORENINGERNE

rundvisning og fortælling. Arrangeres i samarbejde med Lyø Lokalhistoriske Forening.

Haderslev

25. september kl. 8.30. Hertug Hans Plads, Haderslev. Dagstur til Tønder, Ballum og Højer med stop ved bl.a. Zeppelinmuseet, Trøjborg Slotsruin og Højer Mølle. Tilmelding til inger.n.rosendahl@gmail.com eller 21 46 45 07. Pris: 350 kr. (ikke-medlemmer 400 kr.).

Horsens

27. september kl. 18.00. Horsens Sund By, Åboulevarden 52, Horsens. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Der serveres smørrebrød, øl og vand. Tilmelding senest 20. september til mahncke@stofanet.dk eller 20 46 57 53. Tilmelding senest 12. september til haugaardkolding@mail.tele.dk eller 51 18 29 78. Pris: 50 kr. (gratis for sydslesvigere) (inkl. frokost).

Kolding

18. september kl. 11.00. Knivsbjerg, Rødekro. Udflugt til Knivsbjerg med rundvisning af Harro Hallmann, kommunikationschef for Bund Deutscher Nordschleswiger (BDN). Efterfølgende går turen til Folkehjem og den nye anlagte Genforeningspark i Aabenraa.

Kreds 20

17.-18. september. Jelling Bymidte. Folkefest i Jelling i anledning af genforeningsjubilæet 2020. Arrangeres i samarbejde med Jelling Lokalhistoriske Arkiv, UCL Jelling, Kongernes Jelling, Jelling Musikfestival, Brandbjerg Højskole, Vejle Museerne og Vejle Kommune.

15.-17. oktober kl. 11.00. Christianslyst, Nottfeld, Tyskland. Familie-sprog-festival med fokus på grænsesten og mindesmærker. Arrangeres i samarbejde med Sydslesvigsk Forening (SSF) og Sydslesvigske danske Ungdomsforeninger (SdU). Tilmelding til rykind@bbsyd.dk. Pris: 1500 kr. for en familie op til fire personer (ekstra barn/voksen 225/430 kr.).

Sønderborg

13. september kl. 19.00. Biblioteket Hørup, Knøs Gård 1, Sydals. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Derefter foredrag ved Hans Christian Davidsen, kulturredaktør på Flensborg Avis, der vil fortælle om sin nye bog "Forelsket i Flensborg". Der serveres kaffe, te og kage.

Vejle Vesteregne

9. september kl. 19.00. Giveegnens Museum, Donneruplundvej 2, Give. Broderiworkshop "Broderi og grænser" ved tekstildesigner Jane Ingerslev. Tilmelding til rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Arrangeres i samarbejde med Give Egnens Museum og VejleMuseerne. Pris: 50 kr. (inkl. kaffe, brød og materialer).

26. september kl. 11.00. Vejle Kunstmuseum, Flegborg 16-18, Vejle. Broderiworkshop "Broderi og grænser" ved tekstildesigner Jane Ingerslev. Tilmelding til rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Arrangeres i samarbejde med Give Egnens Museum og VejleMuseerne. Pris: 50 kr. (inkl. kaffe, brød og materialer).

3. oktober kl. 11.00. Vejle Kunstmuseum, Flegborg 16-18, Vejle. Broderiworkshop "Broderi og grænser" ved tekstildesigner Jane Ingerslev. Tilmelding til rykind@bbsyd.dk eller 40 26 54 89. Arrangeres i samarbejde med Give Egnens Museum og VejleMuseerne. Pris: 50 kr. (inkl. kaffe, brød og materialer).

Aabenraa

6. september kl. 14.30. Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Foredraget "Babylon Berlin – Weimarrepublikken efter Første Verdenskrig" ved historiker Jørn Buch. Arrangeres i samarbejde med Rebbølcentret og Ældre Sagen Tinglev. Pris: 80 kr. (inkl. kaffe og kage).

11. september kl. 7.30. P-pladsen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa. Udflugt til Vadehavssøen Før, bl.a. med besøg på den danske skole i Vyck og aftensmad på Rudbøl Grænses kro. Tilmelding senest 1. september til hralbertsen@hotmail.com

eller 20 14 64 04. Pris: 500 kr. (inkl. færgeoverfart og mad).

15. september kl. 19.30. Kongesalen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa. Foredrag ved borgmester Thomas Andresen, der vil fortælle om sin rolle i Genforeningen 2020-præsidentiet. Derefter generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Der serveres kaffe og kage.

29. september kl. 14.30. Flensborghus, Norderstrasse 76, Flensborg. Foredraget "Det grå guld – to stemmer fra hver sin side af grænsen" ved sønderjyden Karsten Nissen og sydslesvigske Gerd Pickardt, der vil fortælle om deres liv nord og syd for grænsen. Der serveres kaffe og kage. Arrangeres i samarbejde med SSF-Flensborg.

4. oktober kl. 14.30. Rebbølcentret, Vollerupvej 45, Bolderslev. Foredraget "Tyskland efter Anden Verdenskrig – Fra Stunde Null til Merkel" ved historiker Jørn Buch. Arrangeres i samarbejde med Rebbølcentret og Ældre Sagen Tinglev. Pris: 80 kr. (inkl. kaffe og kage).

28. oktober kl. 19.30. Løjt Forsamlings- og Kulturhus, Løjt Nørregade 1, Løjt. Foredraget "Union eller undergang – kampen for et forenet Skandinavien" ved historiker Rasmus Glenthøj. Arrangeres i samarbejde med Løjt Menighedsråd og Højskoleforeningen.

30. oktober kl. 9.30. P-pladsen, Folkehjem, Haderslevvej 7, Aabenraa. Udflugt til Flensborg med Hans Christian Davidsen, kulturredaktør på Flensborg Avis og forfatter til bogen 'Forelsket i Flensborg', som guide. Tilmelding senest 20. oktober til janwittrup@hotmail.com eller 20 87 76 16. Pris: 75 kr.

MIDTJYLLAND

Kreds 21

11. september kl. 12.00. Vesterled, Vesterledvej 76, Hvide Sande. Årsmøde i Kreds 21 med middag og festtale ved Hans Christian Davidsen, kulturredaktør på Flensborg Avis. ➡➡

DET SKER I LOKALFORENINGERNE

Tilmelding senest 5. september til carstendalgaard@mail.tele.dk eller 97 15 58 51. Pris: 200 kr. (inkl. mad, kaffe og kage).

Randers & Omegn

30. september kl. 19.00. FOF-Randers, J.V. Martins Plads 1, Randers. Foredraget "Det ensomme hjerte" ved Peter Flejsborg, der vil fortælle om den tysk-danske billedkunstner Hans Horn. Arrangeres i samarbejde med FOF-Randers. Pris: 50 kr. (inkl. kaffe).

Ringkøbing og Omegn

16. september kl. 18.00. Medborgerhuset, Herningvej 7A, Ringkøbing. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Desuden middag og efterfølgende underholdning ved musiker Søren Christensen. Tilmelding senest 10. september til pmjohannsen@gmail.com eller 29 26 89 43. Pris: 175 kr.

14. oktober kl. 19.30. Aktivitetshuset, Holmelunden 10, Ringkøbing. Foredrag om kunstnerkolonien i Nymindesgab ved John V. Jensen, museumsinspektør, Varde Museum. Tilmelding senest 8. oktober til pmjohannsen@gmail.com eller 29 26 89 43. Pris: 80 kr. (inkl. kaffe).

29.-31. oktober. Sønderjyllands Seniorhøjskole, Åvej 3B, Gram. Efterårsweekend på Sønderjyllands Seniorhøjskole. Program og pris følger på hjemmesiden.

Silkeborg-Hammel

15. september kl. 18.00. Medborgerhuset, Bindslevs Plads 5, Silkeborg. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Derefter foredraget "1920-2020: 100 år fra fjendskab til venskab" ved Hinrich Jürgensen, formand for Bund Deutscher Nordschleswiger (BDN). Arrangeres i samarbejde med Folkeuniversitet Silkeborg. Pris: 50 kr. (inkl. kaffe, te og brød).

27. september kl. 19.00. Medborgerhuset, Bindslevs Plads 5, Silkeborg. Foredraget "Sønderjylland i dag – underlige vaner eller blot

anderledes?" ved historiker Jørn Buch. Arrangeres i samarbejde med Folkeuniversitet Silkeborg. Pris: 50 kr. (inkl. kaffe, te og brød).

Skanderborg

27. september kl. 19.30. Kirkecentret, Kirkebakken 4, Skanderborg. Sangefterårsmøde ved musikpædagog Erik Sommer, tidl. forstander på Seniorhøjskolen Nørre Nisum, der synger for og fortæller om den nye højskolesangbog. Pris: 30 kr.

Skjern, Tarm og Videbækne

14. september kl. 19.00. Fiskbæk Missionshus, Skråvejen 2A, Videbæk. Fortælleaften ved Knud Jacobsen, der fortæller fra Lukasevangeliet. Der serveres sønderjysk kaffebord. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller 5192 0900. Pris: 75 kr.

21. oktober kl. 19.00. Aktivitetscenter Skjern, Nygade 48, Skjern. Billedforedraget "Steder og mennesker i Afrika og Asien" ved Lene Mose og Jonna og Bo Trelborg. Tilmelding til bo.trelborg@gmail.com eller 5192 0900. Pris: 75 kr.

NORDJYLLAND

Mariagerfjord

20. september kl. 16.30. Hobrovej 62, Hadsund. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne. Efterfølgende foredraget "Nyt fra landskontoret" ved foreningskonsulent Bonnie Barr.

13. oktober kl. 14.00. Hadsund Menighedscenter, Kirkegade 10, Hadsund. Foredraget "Hvordan forløb genforeningsåret" ved Simon Faber, projektleder for Genforeningen 2020. Arrangeres i samarbejde med Hadsund Menighedscenter.

Thy og Mors

29. september kl. 14.00. Snedsted Sognegård, Snedstedvej 97, Snedsted. Debatmøde om det dansk-tyske grænseland set i et regionalt, nationalt og internationalt perspektiv. Debattørerne er: Gitte Hougaard-Werner, formand for Sydslesvigsk Forening, Hinrich Jürgensen,

formand for Bund Deutscher Nordschleswiger, Peter Skov-Jakobsen, formand for Grænseforeningen, Christian Juhl (EL), formand for Sydslesvigudvalget. Moderator er Mette Bock, tidl. kultur- og kirkeminister og tidl. formand for Grænseforeningen. Tilmelding senest 20. september til thy-mors@graenseforeningen.dk eller 20 21 79 64.

28. september kl. 19.30. Kultursalen, Tingstrupvej 13, Thisted. Sangaften med fokus på sønderjyske og folkelige sange. Teutonerkoeret synger for. Tilmelding senest 24. oktober til thy-mors@graenseforeningen.dk eller 20 21 79 64.

Aalborg

13. september kl. 19.00. Hasseris Kirkes Krypt, Thorsens Allé 2, Aalborg. Foredraget "Elevudvekslingen" ved foreningskonsulent Claus Jørn Jensen. Derefter generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.

11. oktober kl. 19.00. Folkekirkens Hus, Gammeltorv 4, Aalborg. Foredrag ved forfatter Anna Elisabeth Jessen, der vil fortælle om sin bog "Om hundrede år". Arrangeres i samarbejde med Klub FOKUS og Folkekirkens Hus.

SJÆLLAND

Lolland

11. september. Cementen, Nørre Boulevard, Nykøbing Falster. Bustur til Fejø med Minna Jensen som lokal guide. Stop ved bl.a. genforeningsstenen, Dybbig Havn og Fejø Kro. Arrangeres i samarbejde med Grænseforeningen Guldborgsund. Tilmelding senest 3. september til zorba@mail.tele.dk eller 50 22 67 00. Pris: 200 kr. (ikke-medlemmer 400 kr.).

Midtsjælland

9. september kl. 17.30. Mødested oplyses senere. Kulturaften med Grænseforeningens kultur mødeambassadører (KMA), der præsenterer den nye bog "Danskerne findes i mange modeller". Der serveres mad undervejs. Tilmelding senest 2. sep-

tember til midtsjaelland@graenseforeningen.dk.

Næstvedegnen

13. oktober kl. 19.30. Sct. Jørgens Kirke, Parkvej 101, Næstved. Koncerten "Sigurd fortæller om Genforeningen" ved Sigurd Barrett. Pris: 150 kr. (billetter købes på graenseforeningen.billetexpressen.dk).

Ringsted

10.-12. september kl. 10.00. Genforeningstur til Sønderjylland og Sydslesvig bl.a. med sejltur på Slien, gudstjeneste i en dansk kirke samt frokost hos Sct. Knudsgildet i Flensborg. Kontakt mogensklarsen@mail.dk for flere oplysninger.

23. september kl. 19.30. Mødested oplyses i dagspressen. Fællesmøde med Foreningen Norden med sang og foredrag under ledelse af Knud-Erik Therkelsen, generalsekretær i Grænseforeningen, og Peter Jon Larsen, generalsekretær i Foreningen Norden. Pris: 50 kr. (ikke-medlemmer 75 kr.).

Sorø

18. september kl. 11.00. Store Plads, Akademigrunden, Sorø. Folkemøde Sorø med deltagelse af Grænseforeningen Sorø (standnummer følger).

31. oktober. Tidspunkt og mødested oplyses senere. Fællesmøde med Foreningen Norden med foredraget "Kortlægning af Danmark" ved Peder Dam, cand.phil.

HOVEDSTADEN

Frederiksborg

13.-16. september kl. 7.00. Helsingør Turisttrafik, Fabrikvej 1, Helsingør. Tur til grænselandet med besøg på bl.a. Agerskov Kro, Ladelund Efterskole og Nolde Museet. Tilmelding til bent@panikrejser.dk. Pris: 3500 kr.

21. september kl. 19.00. Støberihallen, Nordstensvej 1, Hillerød. Foredraget "Det lyder som et eventyr" om sangens rolle i Sønderjylland. Tilmelding til bent@panikrejser.dk eller 61 22 92 55. Pris: 30 kr. (ikke-medlemmer 50 kr.) (inkl. kaffe og kage).

26. oktober kl. 19.00. Kedelhuset, Fredensvej 12B, Hillerød. Foredraget "Afstemningen i Zone 2 og de glemte sydslesvigere" ved Mogens Rostgaard Nissen, arkiv- og forskningsleder ved Dansk Centralbibliotek, Flensborg. Tilmelding til bent@panikrejser.dk eller 61 22 92 55. Pris: 30 kr. (ikke-medlemmer 50 kr.) (inkl. kaffe og kage).

Hørsholm og Det Grønne Område

17.-20. september kl. 10.00. Mødested oplyses senere. Årlig tur til Sydslesvig og Christianslyst. Program og tilmelding følger.

13. oktober kl. 18.00. Restaurant Bøf og Bolle, Kulturhus Trommen, Bibliotekstorvet 1, Hørsholm. Genforeningsfest. Flere oplysninger følger.

25. oktober kl. 19.30. Hørsholm Sognegård, Barakstien 2, Hørsholm. Foredraget "Dannebrog – historien om vort nationale symbol" ved Hans Christian Bjerg, tidl. overarkivar ved Rigsarkivet og chef for Forsvarets Arkiver. Der serveres sandwich, vin og vand. Tilmelding til hørsholm@graenseforeningen.dk.

København og Frederiksborg

18. oktober kl. 18.00. Restaurant Allegade 10, Allegade 10, Frederiksborg. Foredrag ved forfatter Pernille Juhl, der vil fortælle om sin bog 'Genforening' om H.P. Hanssens liv frem til 1920. Pris: 300 kr. (inkl. teatermenu med laks og oksefilet).

Københavns Vestegn

9. september kl. 19.00. Byhistorisk Hus, Hovedvejen 134, Glostrup. Generalforsamling med dagsorden ifølge vedtægterne.

Foredrag/møder og ture/rejser:
cjj@graenseforeningen.dk.
Deadline: 30. september 2021.

Vær opmærksom på at arrangementer, der optræder i kalenderen, kan være afholdt, når du modtager magasinet Grænsen, da distributionen strækker sig over 5 dage

Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5, 2. sal
1054 København K
info@graenseforeningen.dk
tlf. 33 11 30 63

Protector: Hans Kongelige Højhed Prins Joachim

Formand
Peter Skov-Jakobsen
pesj@km.dk

Generalsekretær
Knud-Erik Therkelsen
ket@graenseforeningen.dk
tlf. 2023 1984

Grænseforeningens formål
Det er Grænseforeningens formål at støtte danskheden i grænselandet, særligt syd for grænsen, at udbrede kendskabet til grænselandets forhold samt at bevare og styrke dansk sprog og kultur.

Grænseforeningens vision
Erfaringerne fra det dansk-tydske grænseland er en væsentlig inspiration for sproglig og kulturel mangfoldighed i en verden under forandring.

Grænseforeningens værdier
Grænseforeningen er en vigtig folkelig basis for den danske stats støtte til det danske mindretal i Sydslesvig og er uafhængig af partipolitiske interesser.

Grænseforeningen mener og siger:

- Demokrati, ytringsfrihed og ligeværd gælder for alle, også i forholdet til mindretal.
- Forankring i egen kultur er en forudsætning for at have forståelse for andre kulturer.
- Kulturelle mindretal er en vigtig ressource i et demokratisk samfund.
- Dansk sprog og kultur styrkes i mødet med andre sprog og kulturer.

Grænseforeningens bestyrelse

Formand: Peter Skov-Jakobsen, København
1. næstformand: Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors
2. næstformand: Per Grau Møller, Nr. Lyndelse

Region Syddanmark
Per Grau Møller, Nr. Lyndelse
Kirsten Rykind-Eriksen, Randbøldal
Else Tombo, Sønderborg

Region Midtjylland
Bo Trelborg, Tarm
Karen Marie Ravn, Kjellerup

Region Nordjylland
Karsten Nørgaard Simonsen, Aalborg
Jørgen Bruun Christensen, Nykøbing Mors

Region Sjælland
Lars Bjerre, Næstved
Ruth Villadsen, Sorø

Region Hovedstaden
Jan Uldal Niemann, Helsingør
Erling Rørdam, Hørsholm

Ressourcepersoner
Per Paludan Hansen, Frederiksborg
Steen Bo Frandsen, Hannover
Peter Bruhn Jepsen, Løgumkloster

Grænseforeningen Ungdom
Jonas Kopf, Aarhus
Keneya Gross, Aarhus

GRÆNSEFORENINGEN
for en åben danskhed

Foto: fra bogen

Ved Nyhus nordvest for Flensborg er Hærvejens forløb markeret med en skulptur af krydsede oksehorn.

Hærvejens spor i Sydslesvig

Af Merlin Christophersen

I dag er Hærvejen et yndet turistmål. Men gennem århundreder var vejen, der strækker sig fra Viborg i nord til Wedel i syd, en vigtig livsnerve for kvæghandel. En ny bog sætter nu fokus på vejens sydlige del

Til dagligt er der kun en gammel brønd på torvet, der vidner om det store kvægmarked i den nordtyske by Wedel. Op til det 19. århundrede var det ellers her på Elbens bred lige vest for Hamborg, at en stor del af det kvæg blev solgt, som blev drevet ned gennem Jylland ad Hærvejen eller Oksevejen, som det over 300 kilometer lange historiske vejsystem fra Viborg i nord til Wedel i syd også bliver kaldt.

Den tyske forfatter Carsten Dürkob, der kommer fra Wedel, er i sin nye bog 'Der alte Ochsenweg: Eine Spurensuche zwischen Flensburg und Wedel' gået på jagt efter Oksevejens spor i det slesvig-holstenske landskab. Særligt tydelige spor fandt han i Sydslesvig.

"I Wedel har der eksisteret et livligt kvægmarked helt op til 1970'erne, herefter aftog aktiviteten og markedet måtte lukke helt i løbet af 1990'erne. I dag finder man de fleste spor efter Oksevejen nord for Ejderen. Her finder man den

krumme vej mellem Bov og Flensborg, der til dels stadig har den originale brolægning. Og et stykke vej syd for Isted giver en særdeles god fornemmelse af vejens beskaffenhed og de udfordringer, der var forbundet med at drive kvæg på den for 250 år siden", siger Carsten Dürkob.

I Sydslesvig er en del af vejens spor markeret af skilte med krydsede oksehorn, men særligt syd for Ejderen efterlyser Carsten Dürkob mere oplysning om vejens historiske betydning økonomisk og samfundsmæssigt. Denne oplysning håber han, at hans bog kan bidrage til.

I bogen ville Carsten Dürkob også gerne have præsenteret en del af Oksevejen nord for grænsen.

"Den plan satte corona desværre en stopper for", siger Carsten Dürkob, der håber på i fremtiden at kunne lave en revideret udgave af bogen, som også omhandler Oksevejens spor nord for grænsen. 🍷

Al henvendelse til Grænseforeningen
 info@grænseforeningen.dk • Telefon 33 11 30 63